

Haccın İslam'daki Konumu

Üstad Abdullah Cevadî Âmulî

İslam'ın Kuşatıcılık ve Sürekliliğinin Mazharı

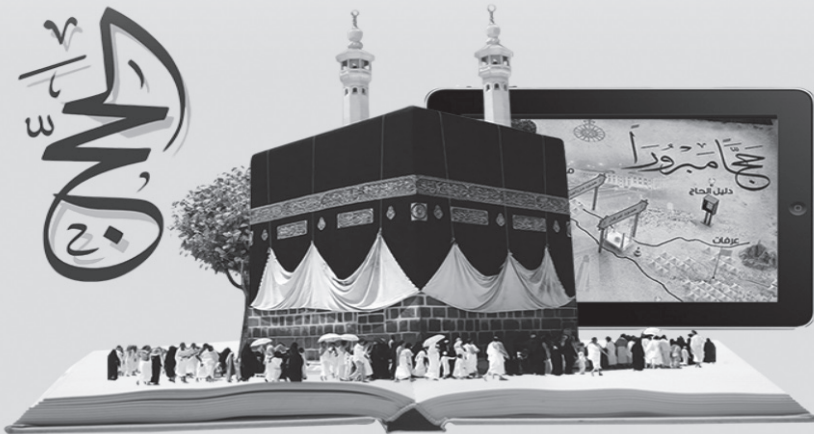
Cihanşümül bir din ve evrensel bir okul olarak İslam, şu iki temel ve ölümsüz ilkeyi barındıran yönlerini her daim gözler önüne serer: ‘Herkes için’ ve ‘bütün zamanlar için’ geçerli olmak yani ‘kuşatıcılık’ ve ‘süreklilik’. Dolayısıyla İslam’ın insanlık için öngörmüş olduğu yaşama modelinin de cihanşümül olması ve bütün yönleriyle kuşatıcılık ve süreklilik niteliklerini yansıtmaması gerekir.

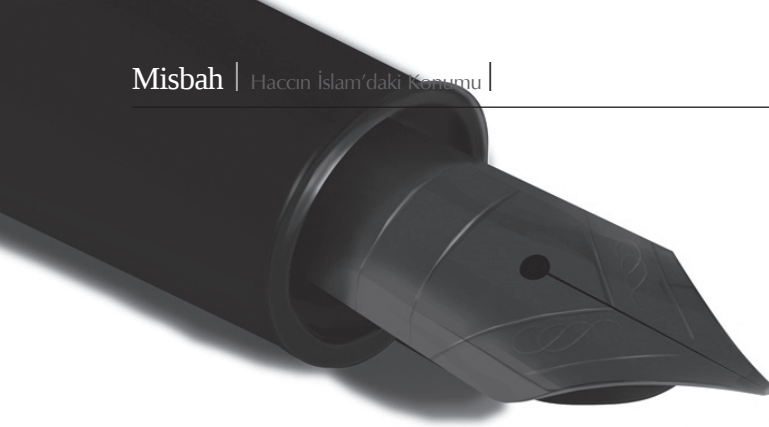
İslam, birtakım temel ilke ve rükünler üzerine inşa olunmuş ve bunlarla kıvam ve istihkâm bulmuştur. Öyle ki bu temel olmadan yıkılıp yok olmaya mahkûm olur ve karşılığı olmayan bir isim olarak kalmaktan öte hiçbir özellik taşımaz. İslam’ın bu

en temel ilke ve rükünlerinden biri, aynı zamanda onun kuşatıcılık ve süreklilik özelliklerinin de bir cilvesi; dahası en önemli göstergelerinden biri olan hac ibadetidir. Bu anlamı İmam Bakır’ın (a.s) şu buyruğunda da görebiliriz:

“İslam, beş temel üzerine inşa olunmuştur: Namaz, oruç, zekât, hac ve velayet.” (El Kâfi, c. 2, s. 18)

Bu demektir ki bilerek ve kasıtlı olarak hac ibadetini yerine getirmeyen bir Müslüman, bu ilâhî dinin en temel rükünlerinden birini yok etmiş doğal olarak da inandığı İslam’ın kemal ve bütünlüğüne hanel getirilmiş sayılır. İşte bu itibarla Allah Teâla, hacı kasıtlı olarak terk etmeyi, ‘küfür/inkârcılık’ diye tabir etmektedir:

“Şüphesiz, âlemlere bereket ve hidayet kaynağı olarak insanlar için kurulan ilk ev (mâbet), Bekke'deki (Kâbe)dir. Orada apaçık nişâneler, (ayrıca) İbrahim'in makamı vardır. Oraya giren emniyette olur. Yoluna gücü yetenlerin o evi haccetmesi, Allah'ın insanlar üzerinde bir hakkıdır. Kim inkâr ederse bilmelidir ki, Allah bütün âlemlerden müstağnidir.” (Al-i İmran/96-97)

“...Kim kâfir olursa/ inkâr ederse, bilsin ki; doğrusu Allah âlemlerden müstağnidir.”¹

Bu demektir ki, kasıtlı olarak/taammüden hac farızasını yerine getirmeyen bir insan, iman ve itikat bakımından olmasa da ameli olarak ‘kâfir’ olmuş sayılır.

Binaenaleyh haccı, İslam'ın evrensel yaşam modelinin herkesi ve bütün zamanları kuşatan niteliğinin en bariz bir örneği olarak görebilir ve bu ilahî dinin kuşatıcılık ve sürekliliğinin kesin bir kanıtı olarak değerlendirebiliriz.²

Zira hac, dini bir ödev olup diğer birçok temel ilke ve esasa bağlı olarak ifa edilebilir. Öyle ki bu temel şekillenmeden haccın yerine getirilmesi de mümkün olmaz. Dolayısıyla hac, herkes için ve bütün zamanlarda geçerlidir diyorsak eğer, aynı zamanda haccın üzerinde şekillendiği bütün inanç ilkeleri

ve fikişel temellerin de kuşatıcılık ve süreklilik vasıflarına sahip olduğuna inanmamız gerekir. Çünkü hac, bu söz konusu itikâdî temelden bağımsız bir ödev değildir ve bu temel olmaksızın da makbul görülmez.

Kur'an Açısından Haccın Evrenselliği

Haccın evrenselliğini daha açık bir şekilde izah edebilmek için, Kur'anî örneklerin ışığında bütün boyutlarıyla bu niteliği incelemeye ve bu doğrultuda bu dinî ibadetin özünün kuşatıcılık ve süreklilik vasıflarını aydınlatmaya çalışacağız.³

1. Kulluğun İlk Evrensel Odak ve Merkezi

Hac, Kâbe'yi ziyaret ve orada yerine getirilmesi gereken ibadî amelleri yerine getirmek maksadıyla hareket etmektir. Bu ibadet asırlar ve yüzyıllar boyunca, farklı form ve ayinler kalıbında hep var olagelmıştır. Kâbe,

¹ Al-i İmran: 96-97

² Bu kitabın ikinci bölümünün dördüncü ders - nin sonlarında Mescid-i Haram ve Kâbe'nin de İslam'ın evrenselliğini yansıtan özellikler taşıdığından bahsedilecektir.

³ Bu kitabın ikinci bölümünde ‘Kâbe'nin Özelli - leri’ başlığı altında burada ele aldığımız bütün başlıkların geniş bir açıklaması yer alacaktır.

halkın topluca ibadet edebilmeleri için kurulan ilk bina ve ibadet ehlini kendisine cezb eden ilk merkezdir:

“Şüphesiz, âlemlere bereket ve hidayet kaynağı olarak insanlar için kurulan ilk ev (mâbet), Bekke'deki (Kâbe) dir. Orada apaçık nişâneler, (ayrıca) İbrahim'in makamı vardır. Oraya giren emniyette olur. Yoluna gücü yetenlerin o evi haccetmesi, Allah'ın insanlar üzerinde bir hakkıdır. Kim inkâr ederse bilmelidir ki, Allah bütün âlemlerden müstağnidir.”⁴

Kâbe'nin bulunduğu yerin ‘kalabalık ve halkın topluca bir yere üşüşmesi’ anlamına gelen ‘Bekke’ kelimesiyle tabir olunması, bu mekânın evrensel bir merkezliyetle sahip olduğunu gösterir. Yeryüzünün her yerinden insanların bütün zamanlar boyunca ona yönelmeleri ve dolayısıyla kalabalık halk yığınlarının orada buluşmalarını ifade etmek için Kâbe'nin bulunduğu şehir ‘Bekke’ diye isimlendirilmiştir.

2. Kâinatın Hidayet Merkezi

Kur'an-ı Kerim, Kâbe'yi ilk ve en eski ibadet ve kulluk merkezi olarak tanıttanının yanı sıra bu mekânı, bir kulluk merkezi olarak tanıtır ve şöyle buyurur:

“Şüphesiz, âlemlere bereket ve hidayet kaynağı olarak insanlar için kurulan ilk ev (mâbet), Mekke'deki (Kâbe) dir.”⁵

Yani tüm insanlar için inşa olunan ve bütün kâinat için hidayetini temin eden ilk ‘beyt’ Kâbe'dir. Bu ‘beyt’ hiçbir topluluk veya ırka özgü olmayıp hiçbir coğrafyanın

sakinleri diğerlerine oranla ona daha yakın değildir. Coğrafi sınırlar, bu evrensel mekânla kurulacak bağ önünde hiçbir mani teşkil etmez. Bu yüzden yeryüzünde yaşayan bütün milletler; Hint, Fars, Keldani, Yahudi, Arap ve sair bütün topluluklar bu mekânı mukaddes bilirler.⁶ Bu konuyla ilgili Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyrulur:

“Bir zamanlar İbrahim'e Beytullah'ın yerini hazırlamış ve (ona şöyle demiş-tik): Bana hiçbir şeyi eş tutma; tavaf edenler, ayakta ibadet edenler, rükû ve secdeye varanlar için evimi temiz tut. İnsanlar arasında hacı ilân et ki, gerek yaya olarak, gerekse nice uzak yoldan gelen yorgun argın develer üzerinde, kendilerine ait bir takım yararları yakînen görmeleri, Allah'ın kendilerine rızık olarak verdiği kurbanlık hayvanlar üzerine belli günlerde Allah'ın ismini anmaları (kurban kesmeleri için) sana (Kâbe'ye) gelsinler...”⁷

3. Bütün Zamanlarda Bütün İnsanlar İçin Dönüp Varılacak Bir Toplanma Yeri

Yukarıdaki konuyu aydınlatan bir başka kanıt; *“Biz Kâbe'yi bütün insanlar için dönüp varacakları bir yer ve güven ve huzur duyacakları bir mekân kıldık”⁸* mealindeki ayettir. Bu tabir, her ne kadar açık bir dille, geçmiş bütün insanları kapsamasa da ancak ayetin devamını göz önünde bulundurduğumuzda, sadece Kur'an'ın nüzulünden sonra yaşayanlar değil, geçmiş gelecek bütün çağlarda yaşayan insanların Kâbe'ye yönelmek ve ziyaretine gitmekle yükümlü olduklarını görürüz:

⁶ El-Mizan, c. 3, s. 400-415

⁷ Hac: 26-27

⁸ Bkz. Hac: 26-27

⁴ Al-i İmran/96-97

⁵ Al-i İmran: 96

“...Siz de İbrahim’in makamından bir namaz yeri edinin (orada namaz kılm). İbrahim ve İsmail’e: Tavaf edenler, ibadete kapananlar, rükû ve secde edenler için evimi temiz tutun, diye emretmiştik...”⁹

Zira bu ayet-i kerimede Allah’ın iki büyük peygamber, yani Hz. İbrahim ve Hz. İsmail (a.s) ahitleşmesine konu olan husus, onların Kâbe’yi ziyaret eden bütün tavaf, ibadet, rükû ve secde ehli için pak ve tertemiz kılmalardır.

⁹ Bakara: 125

4. Kâbe’nin Aydınlığında Evrensel Kıyam Hareketi

Bir başka Kur’anî örnek, Allah’ın hacca çok özel bir saygınlık attığı ve onu bütün insanları kuşatan kitlesel bir halk hareketi; bir kıyamın kaynağı olarak tanıttığı şu ayet-i kerimedir:

“Allah, Beyt-i Haram; Kâbe’yi insanlar için bir ayaklanma/kıyam kaynağı kıldı.”¹⁰

Yeryüzündeki tüm insanları harekete geçirip kıyama kaldıracak en önemli etken,

¹⁰ Maide/97

Dinin ayakta kalabilmesi, dindarların ayakta ve her daim kıyamda olmalarına bağlıdır. Aynı şekilde Kâbe'nin ayakta kalabilmesi de onu ziyaret edenlerin varlığına bağlıdır. Allah'ın dini nasıl tek bir din ve bütün herkes içinse, Kâbe'de bütün insanlar için bir tavaf merkezi ve evrensel bir ziyaret mekânıdır. Dolayısıyla halkların evrensel kıyıamları da bu mekânı daima dikkat-i nazarda bulundurmakla gerçekleşebilir.

herkesin namaz için yöneldiği, etrafında tavaf ettiği, çevresinde duaya durduğu ve haremde oturup ilâhî ayetler üzerine tefekkür ettiği 'ev'dir.

Ayetin içeriği ve ayetin öncesi ve sonrası üzerine dikkatli bir mütalaa, Kâbe'nin, umum için bir tavaf merkezi ve kitlesel bir halk hareketinin kaynağı olarak tanıtıldığını gösterir. Yani eğer bütün peygamberler için yegâne hedef, insanların 'kitap', 'mizan' ve Allah elçilerinin getirdikleri ilahî armağanlarla tanıştıktan sonra 'adalet' ve 'hakkaniyetin' hâkimiyeti için halkların kıyama kalkışmalarını sağlamaksa ki "And olsun biz peygamberlerimizi açık delillerle gönderdik ve insanların adaleti

yerine getirmeleri için beraberlerinde kitabı ve mizanı indirdik"¹¹ bütün ırksal ve coğrafi farklılık ve ayrılıkları bir kenara itebilecek, mekânsal ayrıcalıkları aşabilecek, zamansal ve dilsel dağınıklığı önemsiz kılacak, yabancıları aşına edecek, bu söz konusu yüce hedefi gerçekleştirebilecek ve bütün insanların adalet ve hakkaniyet için kıyama kalkışmalarını sağlayabilecek yegâne etken Kâbe'dir. Bu anlamda İmam Sadık (a.s) şöyle buyurur:

"Kâbe ayakta kaldıkça, Din her daim ayakta kalacaktır."¹²

¹¹ Hadid: 25

¹² Vesailu's Şia, c.11, s. 21

Bu demektir ki dinin ayakta kalabilmesi, dindarların ayakta ve her daim kıyamda olmalarına bağlıdır. Aynı şekilde Kâbe'nin ayakta kalabilmesi de onu ziyaret edenlerin varlığına bağlıdır. Allah'ın dini nasıl tek bir din ve bütün herkes içinse, Kâbe'de bütün insanlar için bir tavaf merkezi ve evrensel bir ziyaret mekânıdır. Dolayısıyla halkların evrensel kıyıamları da bu mekânı da-ima dikkat-ı nazarda bulundurmakla gerçekleşebilir.

5. Kâbe'nin Bütün Ziyaretçileri Eşittir

Vahiy kültürü ve Kur'an dilinde, ilahî ödevleri, özellikle de Kâbe ziyaretini yerine getirmek, belirli bir bölgede yaşayan insanlara mahsus değildir. Hiçbir coğrafyanın insanı hacca gitmek hususunda başka bir bölge insanına göre öncelikli ve ayrıcalıklı değildir. Bu ruhani yolculukta yolun uzaklığı ile yakınlığı arasında bir fark yoktur:

“...Allah'ın yolunda, yerli ve yolcu (yakın ve uzak) bütün insanlar için eşit kılan Mescid-i Haram...”

bu ayete göre, Kâbe'nin haremde bulunan ve namaz, dua ve tavaf merkezi kılınan Mescit, bütün insanlara eşit bir şekilde tahsis olunmuştur. Bu itibarla Mekke'nin sakinleriyle dünyanın diğer noktalarından Kâbe'yi ziyarete gelenler arasında hiçbir fark söz konusu değildir.

6. Haccı Cihanşümül Şöhreti

Nasıl İslam Kâbe'yi ziyarete yönelmeyi, “insanların topluca Allah'a doğru bir hicreti” olarak görüyor ve bu hicreti kâinat sahında bir zaruret olarak değerlendiriyorsa, bütün diğer ilahî dinler de haccı resmi bir fermanın

gereği saymışlardır. Haccın bu şöhretinin bir kanıtı da yılları belirlerken hac aylarını ölçü almalarıdır. Örneğin Hz. Musa ve Hz. Şuayb (a.s) arasında cereyan eden hadisede ‘sekiz yıl’ ‘sekiz hac’ diye tabir olunmuştur:

“...Buna karşılık sen de sekiz yıl yarıyımında çalışırsın...”¹³

Hac, yılda bir kez yerine getirilen bir ibadet olduğuna göre, burada söz konusu “sekiz hac” tabirinden kasıt ‘sekiz yıl’ olmalıdır.¹⁴

Ele aldığımız bu örneklerden yola çıkarak, İslam'ın en önemli mazharlarından biri olan Haccın bu dinin ‘kuşatıcılık’ ve ‘süreklilik’ özelliklerinin bir tahakkuku olduğunu söyleyebiliriz. Bu itibarla Hz. İbrahim Halil (a.s) ve ondan önce Hz. Âdem (a.s) için söz konusu olan her şeyin Hatemu'l Enbiya (s.a.a) için de geçerli olduğunu söyleyebiliriz. Bu yüzden hac, belirli bir millet ya da özel bir zaman dilimine özgü bir ibadettir denilemez. Zira hac, kuşatıcı ve sürekli bir ibadettir. Bu özelliği dolayısıyla da bütün geçmiş ümmetler ve kavimler arasında yüzyıllar boyu ve zaman çarkının bütün cevherine rağmen hep yaşayadurmuştur. Müminlerin Emiri (a.s) şöyle buyurur:

“Allah Teâlâ'nın ilk toplulukları; Âdem'den (a.s) ta en son gelenlere kadar bütün ümmetleri ne bir zarar dokunan ne de bir fayda sağlayan; ne gören ne de işiten bazı taşlarla¹⁵ sınadığını görmeyiz misiniz? Öyleyse Allah onu (Kâbe'yi) kendisi için saygın bir ev ve insanlar için bir kıyam ve kıyam vesilesi kıldı.”¹⁶

¹³ Kasas: 27

¹⁴ Bkz. El Kâfi, c. 5, s. 414; Tefsiru'l Ayyaşi, c.1, s. 60, Hadis 99; Bîharu'l Envar, c. 96, s. 64

¹⁵ Bu tabirlerin açıklamasına ilerleyen sayfalarda değinilecektir.

¹⁶ Nehru'l Belağa, Hutbe 192

Bütün bu açıklamalardan sonra haccın söz konusu iki ilkenin billurlaşmış bir örneği olduğu anlaşılmış olmalıdır. Aksi durumda onu bütün kâinat için bir hidayet vesilesi olarak göremeyiz. Zira bu durumda sadece bir millete özgü bir ayin olmaktan öteye geçemez. Bu ise haccın teşriinin temel ilkeleleriyle aykırılık ve onun kuşatıcılık ve süreklilik vasıflarıyla bir tezat teşkil eder.

Kur'an ve Sünnette Hac

1. Kur'an'da Haccın Siması

a) Allah'la Özel Bir Sözleşme ve Ahitleşme

Hac, sahip olduğu özel değer ve itibardan dolayı insanlar için şeref ve itibar kaynağı olan ilahî bir ahittir. Bu yüzden hacı farz kılan ilahî tabir, namaz ve zekâtı farz kılan *"Namazı tam kılın, zekâtı hakkıyla verin!"* hitabında olduğu gibi emir kipiyle değil; özel bir ilahî ahit ve sözleşmeyi ifade eden bir dille ifade edilmiştir: *"O evi hacetmek, Allah'ın insanlar üzerinde bir hakkıdır."* 'İlam' edatı ve 'ism-i celale'den mürekkep ve mutaahhukuna mukaddem kılınan böyle bir tabir, diğer ibadetlerle ilgili hiç kullanılmamıştır.

Bu özel tabir, çok açık bir şekilde haccın önemini göstermektedir. Her ne kadar Yüce Allah oruçla ilgili de: *"Oruç, benim içindir"* diye buyurur; ama hac, aynı zamanda orucu da içerir. Zira örneğin kurbanlık hayvan bulamayan bir hacı adayı, üç günü hacda yedi günü döndükten sonra olmak üzere on gün oruç tutmakla mükelleftir:

"...Kurban kesmeyen kimse hac günlerinde üç, memleketine döndüğü zaman yedi olmak üzere oruç tutar..."¹⁷

¹⁷ Bakara: 196

Aynı şekilde namazın içerdiği bütün bereketler hacda da gerçekleşir. Zira örneğin haccın rükünlerinden sayılan tavaf, namaz hükmündedir: *"Beyti tavaf etmek namazdır."*¹⁸ Evet, hacda namaz da vardır. Ancak daha da ötesi *"Siz de İbrahim'in makamından bir namaz yeri edinin (orada namaz kılın)"* emrine icabet ederek tavaf esnasında Makam-ı İbrahim'de namaza duran hacılar, âlemlerin rabbine dua ve niyaz ile yönelir ve cemaat halinde omuz omuza 'dinin direğini' ikame ederler. Bu vesileyle Mevla'mıza yakınlaşarak namazın içerdiği bütün güzelliklere nâil olurlar. İşte bu itibarla, rivayet olunur ki:

"Hac, namaz ve oruçtan daha faziletlidir."¹⁹

Hacı adayı, zekâtta var olan bütün bereketleri de elde eder. Zira hac ibadetinde, insanoğlunun yaratılışında kök salmış olan cimrilik ve tamahkârlığı yok eden İnfak, bağış ve özveri de vardır. Hac insanın ruhunu, bu kötü hasletlerin kir ve pasından arındırır. Cimrilik ve tamahkârlıktan arınan bir ruh ise *"kurtulmuş"* olanlar zümresine dâhil olur:

"Nefsinin tamahkârlığından korunabilmiş kimseler, işte onlar kurtuluşa erenlerdir."²⁰

Sözün özü, hac bütün bu ibadetlerin sonsuz faziletlerine de şamil gelir.²¹ Bununla birlikte diğer hiçbir ibadette bulunmayan özellikler de barındırır. En başlıca özellik, haccın Yüce Allah ve kulu arasında gerçek-

¹⁸ Availu'l Leali, c. 1, s. 214 ve c. 2, s. 167

¹⁹ Men La Yahduruhu'l Fakih, c.2, s.221, Hadis: 2236

²⁰ Haşr: 9

²¹ Vesailu's Şia, c. 11, s.110-111

İslam, bütün insanlığı vahdet ve birliğe davet eder. Örneğin her gün kılınan cemaat namazları, her hafta kılınan cuma namazları, her yıl eda olunan bayram namazları ve her yıl yerine getirilen hac ibadeti bu davetin bir sonucudur. İslam, her yıl, herkesin ömründe en az bir kez, evrensel ve uluslararası bir kongre hükmünde olan hac ziyaretinde bulunup Müslümanların siyasi ve sosyal çıkarları ve aklı ve nakli ilmî kazanımlarıyla ilgili malumat edinmesi, karşılıklı alışveriş, işbirliği ve ortaklıklar yoluyla bu bereketin daha bir çoğalmasını ister.

leşen bir ahit ve misak olmasıdır. Bu itibarla İmam Sadık (a.s) şöyle buyurur:

“Mezardaki ölüler, dünya ve içindeki her şeye karşılık tek bir hacca sahip olmayı arzulurlar.”²²

Hatırlatma:

Daha sonra ele alacağımız ismet hane-danı Ehlibeyt (a.s) yoluyla elimize ulaşan ri-vayetlerin ışığında haccın farz kılınmasının sebeplerini şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Şark ve garptan insanların bir araya gelmeleri ve tanışmaları
2. Ekonomik canlılık
3. Hz. Peygamberin iz ve hatıralarıyla tanışmak
4. Tövbe ve Allah'a yeniden dönüş
5. Hayır ve mağfiret talebi
6. İnfak ve ihsan
7. Bedenlerin zorluklara alıştınması

8. Bedensel haz ve şehvetlerden uzaklaşmak

İnsanların hem din hem de dünyalarının iyilik ve maslahatını temin eden ve hem bireysel sonuçlar (arınma) hem de sayısız sosyal faydaların kaynağı olan diğer onlarca sebepten daha söz edilebilir. Tabi bu sebeplerin bir kısmı haccın fer'î hikmet ve gayelerine bir kısmı da haccın temel ve ana gaye ve hikmetine delalet eder. İslam, bütün insanlığı vahdet ve birliğe davet eder. Örneğin her gün kılınan cemaat namazları, her hafta kılınan cuma namazları, her yıl eda olunan bayram namazları ve her yıl yerine getirilen hac ibadeti bu davetin bir sonucudur. İslam, her yıl, herkesin ömründe en az bir kez, evrensel ve uluslararası bir kongre hükmünde olan hac ziyaretinde bulunup Müslümanların siyasi ve sosyal çıkarları ve aklı ve nakli ilmî kazanımlarıyla ilgili malumat edinmesi, karşılıklı alışveriş, işbirliği ve ortaklıklar yoluyla bu bereketin daha bir çoğalmasını ister.

²² Men La Yahduruhu'l Fakih, c.2, s. 226, Hadis: 2251; Vesailu's Şia, s. 110-117

b) Hac Tüm Boyutlarıyla Bir İlahî Şiardır

Yüce Allah, haccın gerçekleştiği zaman ve mekânı, hac ve umre ziyaretini eda eden kimseleri, hac kurbanlıklarını ve hatta bir hayvanın kurbanlık olduğunu belirtmek için boynuna asılan nişaneyi dahi birer ilahî şiar diye nitelendirir. Sadece hac ve umre maksadıyla ihrama bürünenleri değil; yeryüzünün en uzak köşelerinden hac ve umre maksadıyla yola çıkıp, değil harem bölgesi, hatta daha henüz mîkat noktasına dahi ulaşmamış olanları dahi ilahî şiarlar dâhilinde değerlendirir:

“Ey İnananlar! Allah’ın şiarlarına/nişanelerine, hürmet edilen aya, hediye olan kurbanlığa, gerdanlıklar takılan hayvanlara, Rablerinden bol nimet ve rıza taleple ederek Beyt-i Haram’a yönelenlere sakın hümratsızlık etmeyin...”²³

Hac, baştanbaşa; Kâbe’den, kurbanlık hayvanın boynuna asılan metal parçası ya da ayakkabıya kadar bütünüyle ilahî bir şiardır. Dolayısıyla hiç kimse bu sahada kendi keyfince hiçbir şeyi helal ya da serbest kılamaz. Aksine bütünüyle bütün ahkâmını vacip bilerek saygınlığını koruması gerekir.

‘Helal’ önü açık ve serbest, ‘haram’ yasak ve ‘ihtilal/ihlal’ başkasının hakkına tecavüz anlamına gelir. Buna karşılık ‘ihtiram’ gelir ki bir şeyin harim ve saygınlığını korumak anlamındadır. Bir şey ya da şahsın ihtilal/ihlali esnasında onun harimi/mahremiyeti ve saygınlığı korunmaz ve bu saha açık ve serbest bırakılır. ‘Şa’air’, ‘Şaire’ kelimesinin çoğulu olup ‘nişane/alamet’ anlamına gelir. Bu itibarla bütün ilahî ahkâm ve O’nun azametini gösteren her şey, ilahî şiarlar zümresinden sayılır. Demek ki Yüce Allah

“Allah’ın şiarlarını helal saymayınız!” diye buyururken “ilahî şiarları ‘önü açık ve serbest bir alan’ bellemeyiniz!’ demektedir. Öyle ki, ilahî ahkâm, dinî düşünce, dinle bağlantılı şahsiyetler, eşya, mekân ve zamanların hürmet sınırları ve haremmini her önüne gelen rahatlıkla çiğneyip aşmasın, bu konularla ilgili ahkâm kesmeye kalkışmasın, yakışık-sız davranışlar reva görmesin ve kendince bu sahaya yeni bir şeyler ekleyip çıkarmasın diye bir uyarı vardır bu ayette.

Kur’an-ı Kerim, hac ahkâmı hakkında diğer birçok yerde yine yukarıdaki ana ilkeyden bahseder. Örneğin Safa ve Merve ile ilgili şöyle buyurur:

“Şüphesiz Safa ile Merve Allah’ın nişanelerindendir/şiarlarındandır...”²⁴

İnsanları, ilahî şiarları yüceltmeye ve ilahî sınır ve harimi korumaya teşvik ederken, yine başka bir ana ilkeye; yani bu şiarları yüceltmenin semerelerini beyan eder ve şöyle buyurur:

“...Kim de Allah’ın hürmet edilmesini istediği şeylere saygı gösterirse bu, kendisi için Rabbi katında şüphesiz hayırlıdır...”²⁵ **“...kim Allah’ın şiarlarını yüceltirse, şüphesiz bu, kalplerin takvasındandır.”**²⁶

Hatırlatma:

Daha önce de değindiğimiz üzere, Yüce Allah, hac ve umre ziyaretine gidenleri kendi şiarları içerisinde addetmiştir. Öyle ki hacı ve umreci ziyarete niyetlendiği ilk lahzadan itibaren ilahî şiarlardan sayılır. Bu itibarla yolculuk hazırlıklarını yaparken, giriş

²³ Maide: 2

²⁴ Bakara: 158

²⁵ Hac: 30

²⁶ Hac: 32

Kur'an-ı Kerim'de her şeyin Allah'ın birer ayet ve nişanesi olduğuna sıkça değinilmiştir. Ancak haccın zaman ve mekân bakımından taşıdığı özelliklerden dolayı, onunla ilgili 'apaçık ayetler' tabiri kullanılır. Burada maksat, tekvinî olmayan ayetlerdir. Zira tekvinî/yaratılış âlemine dair ayet ve nişaneler, coğrafi iklimsel, doğal ve sair özelliklerle ilgili incelikler, hac dışındaki bütün her yerde mevcuttur. Hacda tanık olunan ilahî ayetler ise Kâbe, Hacerü'l Esved, Makam-ı İbrahim ve diğer ilahî ayet ve nişanelerdir.

ve çıkışlarında, hizmet sunumunda, aynı şekilde alışveriş yaparken vs. hac ve umre ile ilgili bütün adımlarında ve bütün yol boyunca onlara saygısızlık etmek, hakaret etmek ve sorun yaratmak caiz değildir.

Ayette yer alan hitap umumidir. Dolayısıyla hacı adayının kendisi de Allah'ın kendisi için öngörmüş olduğu saygınlık ve hürmetin kadrini bilmek ve yakışıksız davranışlardan kaçınmakla mükelleftir. Elbette hac ve umre ziyaretini bir tür seyahat, ticaret maksatı ya da şöhrat ve desinler diye yerine

getirmek isteyenlerin ilahî hürmetler/Allah'ın saygın görülmesini emrettiği çerçevede görülemeyecekleri açık olsa gerek.

c) Ay'ın Hareketleri ve Hac Mevsiminin Belirlenmesi

Haccın önemini anlatan bir diğer ayet:

“Sana, hilâl şeklinde yeni doğan ayları sorarlar. De ki: Onlar, insanlar ve özellikle hac için vakit ölçüleridir...”²⁷

²⁷ Bakara: 189

Her ne kadar ‘vakit ölçüleri’ tabiri, insanın ilgi alanına giren her şeyi; hatta hacca da içine alsın da burada hacın önemini vurgulamak için umum ifade eden bir tabirden sonra hususi bir konuya ayrıca değinilmiştir. Mealen anlatılmak istenen şudur: Ay’ın hareketliliği, değişim ve dönüşümü, hac ayılarının teşhisini kolaylaştırmak ve insanların söz konusu aylara gelindiğinde hac için hazırlanmalarını sağlamak içindir.

d) Hacda Hakkın Apaçık Ayetlerine Tanık Olmak

Kur’an-ı Kerim’de her şeyin Allah’ın birer ayet ve nişanesi olduğuna sıkça değinilmiştir. Ancak hacın zaman ve mekân bakımından taşıdığı özelliklerden dolayı, onunla ilgili ‘apaçık ayetler’ tabiri kullanılır. Burada maksat, tekvinî olmayan ayetlerdir. Zira tekvinî/yaratılış âlemine dair ayet ve nişaneler, coğrafi iklimsel, doğal ve sair özelliklerle ilgili incelikler, hac dışındaki bütün her yerde mevcuttur. Hacda tanık olunan ilahî ayetler ise Kâbe, Hacerü’l Esved, Makam-ı İbrahim ve diğer ilahî ayet ve nişanelerdir. Ekilip biçilmeyen bir toprak parçasının Hz. İbrahim’in “*Rabbimiz! İnsanların gönüllerini onlara meylettir*” dileği üzerine gönüllerin şevkle arzuladıkları bir konum kazanması ilahî bir ayettir. Hacın bütün diğer bereket ve esrarı da bu doğrultuda olup bunların birçoğunu da sadece Hakk’ın veli kulları tanıklık edebilir.

e) Bazı Ayetlerin Hacla Bağlantılı Tefsiri

Yukarıdaki ayetlerin yanı sıra, rivayetlerde bazı diğer birçok ayet de hac ile bağlantılı olarak tefsir olunmuştur. Örnek baidan üç rivayeti ele alıyoruz:

1. Muaviye b. Ammar: İmam Sadık’a (a.s) ömründe bir kez olsun hacca gitmemiş zengin biri hakkında bir soru sordum. İmam hazretleri şöyle buyurdular: Böyle biri, Allah’ın haklarında biz onları kör olarak haşredeceğiz diye buyurduğu kimselerdendir:

“ve biz onu, kıyamet günü kör olarak haşredeceğiz.”²⁸

Ravi diyor ki: İmam Sadık (a.s) benim bu açıklama karşısında şaşırıldığını görünce şöyle buyurdu:

“Allah Teâlâ, böyle birini (dünya hayatında da) hak yolu tanımaktan alıkoymaz.”²⁹

“Bu dünyada basireti olmayan, âhirette kör olarak haşredilir.”³⁰

Bu rivayet her ne kadar hac ile ilgili olsa da, son cümledeki ifadelerden anlaşılan, kıyamette arız olacak körlüğün hacca özgü olmadığı ve diğer bütün durumlarda da eğer bir hakkın zayı olması söz konusu ise böyle bir azabın söz konusu olacağı anlaşılmaktadır.

2. Ebu Basir: İmam Sadık’a (a.s) şu ayet hakkında bir soru sordum:

“Bu dünyada kör olan kimse âhirette de kördür; üstelik iyice yolunu şaşırmıştır.”³¹

İmam şöyle buyurdu:

“Bu ayet, üzerine farz olan hac farızasını ölüm gelip çatıncaya kadar erteleyenler hakkındadır. Bu kimseler, kıyamet günü kör olarak haşrolunacaklardır.”³²

²⁸ Taha: 124

²⁹ Vesailu’s Şia, c.11, s.25

³⁰ İsra: 72

³¹ İsra: 72

³² El Kâfi, c.4, s. 268-269; Vesailu’s Şia, c.11, s. 26-27

Bu iki rivayetten anlaşılan, haccı terk eden bir kimsenin içyüzünün aslında kör olduğudur. Âhirette işte bu yüz ortaya çıkacaktır. Dolayısıyla orada kör olarak mahşere gelecektir.

İnsanı kötü bir akıbete ve helak olmaya sevk eden etkenlerden biri de ikinci rivalette de işaret olunan ertelemelerdir. Yani bilerek ve kasten farz olan bir ödevi yerine getirmemek ve sürekli 'ilerde yaparım' diye geciktirmektir.

“Erteleyip durmaların akibetinden sakının. Zira geçmiş ümmetler içerisinde niceleri bu yüzden helak olmuşlardır.”³³

Zira insanoğlunun ne zamana kadar yaşayacağını kimse bilemez. Emiru'l Müminin İmam Ali (a.s) şöyle buyurur:

“Yarın öbür gün deyip durma! Zira sende önce gelen niceleri, bu tür umutlar ve ertelemeler yüzünden helak olmuşlardır. En nihayet de Allah'ın emri (ölüm) anızın gelip çatıvermiştir...”³⁴

3. Bazı hadislerde “Öyleyse Allah'a koşun”³⁵ ayeti hacca tatbik edilerek açıklanmıştır. Bu doğrultuda İmam Bakır (a.s) şöyle buyurur:

“Allah'a doğru haccediniz!”³⁶

2. Sünnette Haccın Siması

Daha öncede değindiğimiz üzere hac, sayılmayacak düzeyde ilahî sırlar içerir ve

ilahî gelenekten birçok izler taşır. Bu yönüyle hac, İslam'ın bütün yönleriyle yansıdığı en önemli aynalardandır. Dolayısıyla hacla ilgili ve onun önemini, konumunu ve çeşitli boyutlarını anlatan birçok rivayet, dinimizin Masum Önderleri (a.s) yoluyla elimize ulaşmıştır. Biz burada bazılarını incelemeye çalışacağız:

1. Birisi Resulullah'a (s.a.a) şöyle arz eder: Ben, hac maksadıyla yola çıktım; ancak onu eda edemedim. Ben zengin bir insanım. Şimdi bana bir yol gösterin de bu servetimi harcayarak haccın sevabına nâil olayım! Allah Resülü şöyle buyurdu:

“Ebu Kubeys dağına bir bak! Bu dağ büyüklüğünde kızıl altınların olsa da sen hepsini Allah yolunda infak etsen dahi, haccı eda edenlerin sevabına asla erişemezsin.”

Sonra Hz. Peygamber şöyle devam etti: “Hacc yolcusu yol hazırlıklarını tamamladığında, bir şeyi her yere koyup her kaldırdığında Allah onun için on sevap yazar, on günahı siler ve onu on derece yüceltir. Bineğine bindiği andan itibaren merkebinin kaldırıp koyduğu her adımda Allah onun için ayınısını yapar. Kâbe'nin etrafında tavaf etmeye başladığında günahlarından arınır. Safa ve Merve arasında sa'y etmeye başladığında günahlarından arınır. Arafat'ta vakfeye durduğunda günahlarından sıynılıp çıkar. Maş'aru-l Haram'da vakfeye durduğunda günahlarından arınır. Şeytan taşlamaya gittiğinde günahlarından arınır.”

Böylece Peygamber haccın bütün rükünlerini tek tek sayar ve şöyle buyurur: “Bu vakfelerden her birinde durduğunda günahlarından arınır.” Sonra da şöyle buyurdu: “Sen nerede bir hacının eriştiklerini elde etmek nerede?”³⁷

³³ Fıkhu'r Rıza, s.293-294; Biharu'l Envar, c.93, s.191-192

³⁴ El Kâfi, c.2, s. 136

³⁵ Zariyat: 50

³⁶ El Kâfi, c.4, s.256; Vesailu's Şia, c.11, s. 9-10 ve 104-105

³⁷ Vesailu's Şia, c.11, s.113-114

Şayet Allah Resulü'nün (s.a.a) "Kâbe'nin etrafında tavaf etmeye başladığında günahlarından arınır. Safa ve Merve arasında sa'y etmeye başladığında günahlarından arınır..." diye buyurması şu nükteyi ifade etmek için olabilir: Bu amellerden her biri, bir tür günahların bağışlanmasında etkilidir ve bu amellerin her biri özel bir takım günahların affolunması için vazolunmuştur. Yahut şu anlama da gelebilir: Günahlar üst üste yığılıp da günahkârın kalbinde bir pas bir perde misali yer etmişse eğer, bu amellerin her biri o perdelerin katmanlarından birinin kalkmasına sebep olur ve pasını giderir. Öyle ki hacı adayı, ne pas yığını altında kalmış ne de perdelerin karanlığına mahkûm tertemiz bir kalple Rabbinin dergâhına çıkmaya nâil olur. Rabbin bizleri de böylesi bir hac ile rızıklandırınsın.

2. Resulullah Efendimizin (s.a.a) Hz. Ali'ye (a.s) vasiyetlerinden birinde şöyle buyrulur:

"Ey Ali! Allah'ın azametinde and olsun, bu ümmet içerisinde on grup kâfir olur: ... (Bunlardan biri) güç yetirip de hacca gitmeden öler. Ey Ali! Gücü yettiği halde hacca terk eden kâfirdir." ³⁸ Zira Yüce Allah şöyle buyurur:

"Yoluna gücü yetenlerin o evi hacetmesi, Allah'ın insanlar üzerinde bir hakkıdır. Kim inkâr ederse bilmelidir ki, Allah bütün âlemlerden müstağnidir." ³⁹

3. Müminlerin Emiri İmam Ali (a.s) hac farızasını şu şekilde tasvir eder:

"Allah haram kılmış olduğu kendi evini hacetmeyi sizlere farz kılmıştır. O ev ki

Allah onu insanlara Kible kılmıştır. İnsanlar susamış sürülerin su kaynağına koşuşturmaları misali oraya koşuşturur güvercinler misali o yöne kanat çırpırlar. Allah, Kâbe'yi insanoğlunun O'nun azameti karşısında tevazu göstermesi ve O'nun izzetinin farkına varmasının bir nişanesi kıldı. Kulları içerisinde onun buyruğuna kulak veren, davetine icabet eden, buyruğunu tasdik eden, peygamberlerinin ayak bastıkları yerde duran ve arşın etrafında her daim tavafta olan meleklerine benzemeye çalışanları seçip ayıklamıştır. İşte onlar, O'nun ibadet pazarında nice kârlar eden ve O'nun mağfiret vaadine nâil olmak için adım atanlardır.

Allah, Kâbe'yi İslam için bir bayrak ve sığınacak bir yer arayanlar için bir sığınak kılmıştır. O'nun hakkını eda etmeyi farz ve orada hacetmeyi vacip kılmış ona doğru ziyaret yolculuğuna çıkmayı emretmiştir. Yüce Allah şöyle buyurur: "Yoluna gücü yetenlerin o evi hacetmesi, Allah'ın insanlar üzerinde bir hakkıdır. Kim inkâr ederse bilmelidir ki, Allah bütün âlemlerden müstağnidir." ⁴⁰

4. İmam Ali (a.s) hac ve umrenin faziletleri hakkındaysa şöyle buyurur:

"Allah'a ulaşmak isteyenlerin tutundukları en faziletli vesile Allah'a ve Peygamberine iman, O'nun yolunda cihat etmek... Ve hac ve umrede O'nun evini ziyaret etmektir. Hiç şüphesiz hac ve umre, fakirliği giderir ve günahların dökülmesine vesile olur..." ⁴¹

5. İmam Ali (a.s) bir bölümünde tevazu ve alçakgönüllülüğün yaygınlaşması ve gürur ve kibrin ortadan kalkması hususunda

³⁸ Vesailu's Şia, c.11, s.31

³⁹ Al-i İmran: 97

⁴⁰ Nehcu'l Belağa, 1.Hutbe

⁴¹ Nehcu'l Belağa, 110. Hutbe

haccın rolünü izah ettiği başka bir hutbe-sinde şöyle buyurur:

“Allah Teâlâ’nın ilk toplulukları; Âdem’den (a.s) ta en son gelenlere kadar bütün üm-metleri ne bir zararı dokunan ne de bir fayda sağlayan; ne gören ne de işiten bazı taşlarla sınıdığını görmez misiniz? İşte Al-lah, onu (bu taşlardan yapılmış Kâbe’yi) kendisi için saygın bir ev ve insanlar için bir kıyam ve kıyam vesilesi kıldı. Sonra da onu yeryüzünün en çıplak ve taşlık ara-zisi, en çorak ve bitkisiz bölgesi ve en dar vadilerinin bulunduğu bir yerde açtı. Çe-tin ve hırçın dağlar arasında, üst üste yı-ğılmış kumlar içerisinde, suyu kurumak üzere olan pınarları ve birbirinden kopuk köyleri olan bir bölgeye yerleştirdi. Öyle ki orada ne bir deve toynağı ne bir atın ayağı ne de herhangi bir hayvanın tınağı gelişip serpilmez.”

6. Müminlerin Emiri’nin (a.s) Hasaneyn (a.s) hazretleri ve halkın geneline yapmış olduğu vasiyetin bir bölümünde şu cümle-ler yer alır:

“Rabbimizin evi hususunda Allah’ı; Allah’ı gözetmeyi unutmayın sakın! Yaşadığınız müddetçe onu boş bırakmayın! Zira eğer Kâbe terk edilecek olursa size artık müh-let verilmez!”⁴²

7. Daha önce de değindiğimiz üzere İmam Bakır (a.s) şöyle buyurur: “İslam beş temel esas üzere kurulmuştur: Namaz, zekât, hac, oruç ve velayet” sonra da her birinin fazi-letlerini tek tek sayar ve hacla ilgili şu ayeti delil gösterir: “o evi haccetmek, Allah’ın in-sanlar üzerinde bir hakkıdır...”⁴³ ve Resul-i Ekrem’den şu hadisi nakleder:

“Allah nezdinde kabul görmüş bir hac, yirmi müstehap namazdan daha hayırlıdır.”

Oysa namaz, dinin direği ve müminin mi-racıdır ve Allah nezdinde makbul bir namazı eda edebilmek pek de kolay değildir.

8. İmam Bakır (a.s) haccın kuşatıcılığı ve köklü geçmişiyle ilgili şöyle buyurur:

“Âdem bin kez yaya olarak bu Kâbe’ye geldi. Bunun yedi yüzü hac, üç yüzü ise umre içindi.”⁴⁴

Bir rivayette İmam-ı Zaman’ın (af) da her yıl hacda hazır bulunduğunu ve halkı görüp tanıdığını, insanların da onu gördüklerini; ancak tanımadıklarını dile getirir.⁴⁵

9. Zürare’nin naklettiği ve yine haccın kuşatıcılık özelliğini gösteren bir rivayette Zürare İmam Sadık’a (a.s) şöyle arz eder: “Ben kırk yıldır size hacçı soruyorum ve siz bana fetva veriyorsunuz!” İmam hazretleri cevap olarak şöyle buyurdu:

“Hac ibadeti Âdem yaratılmadan iki bin yıl önce de vardı. Şimdi sen bu ibadetin ayrıntılarının sadece kırk yıllık bir sürede bitmesini mi bekliyorsun!”⁴⁶

10. İmam Sadık (a.s) haccın insanlar üzerine farz kılınmasının sebebi ile ilgili şöyle buyurur:

“Cenab-ı Allah, insanların doğudan ve ba-tıdan toplanarak birbirleri ile tanışmaları için... Ve Resulullah’ın anı ve eserlerini tanıyıp onun siyerini öğrenmeleri ve onu hatırlayıp unutmamaları için hacda toplan-mayı farz kıldı...”⁴⁷

⁴² Age. 47. Mektup, 6. satır

⁴³ Al-i İmran: 97

⁴⁴ El Kâfi, c.2, s. 18–19

⁴⁵ Vesailu’s Şia, c.11, s. 135

⁴⁶ Age. s. 12; Men La Yahduruhu’l Fakih, c.2 s. 519.

⁴⁷ Vesailu’s Şia, c.11, s. 14 ve c. 27, s. 97

11. Ravi, İmam Sadık'a (a.s) halkın şöyle konuştuğundan bahseder: "Üzerindeki hac farızasını yerine getiren bir insan, diğer yıllarda hac yerine sadaka verse ve yakınlarına yardım etse onun için daha hayırlıdır." İmam şöyle buyurur:

"Yalan söylüyorlar! Eğer insanlar böyle yapacak olsalar bu Beyt boş kalır. Oysaki Allah, Kâbe'yi insanlar için bir kıyam ve kıyam merkezi kılmıştır."⁴⁸

12. İmam Sadık (a.s) başka bir rivayette şöyle buyurur:

"Yüce Allah Kâbe'yi insanların din ve maîşetleri için bir vesile kılmıştır."⁴⁹

Başka bir rivayette ise şöyle buyurur:

"Kâbe ayakta kaldıkça din de bâki kalır."⁵⁰

Bu demektir ki asıl gaye, dinin bekası ve kıyamıdır. Dolayısıyla din için bir kıyam söz konusu değilse haccın bir semeresi olmaz. Bu itibardır ki Resulullah (s.a.a) şöyle buyurur:

"Öyle bir zaman gelecek ki padişahların/ yönetenlerin haccı, eğlence, zenginlerin haccı ticaret ve fakirlerin haccı dilencilik adına olacaktır."⁵¹

13. İmam Ali b. Musa Rıza (a.s) haccın semere ve bereketleriyle ilgili şöyle buyurur:

"İnsanlar, cenab-ı Allah Teâlâ'nın ziyafetine bir yol bulabilsinler, ondan bolluk dilesinler, bulaşmış bulundukları günahlarından arınmış bir şekilde oradan ayrılınsınlar;

dönerken geçmişten tövbekâr ve geleceğe ümitvar bir şekilde dönsünler diye hac ile emrolunmuşlardır..."

Devamında ise şöyle buyurur:

"Ayrıca hacda Kâbe'nin çevresindekilerin toplanabildikleri yerlerde maîşetleri temin olunur. Dahası dinde derinlikli bir ilim elde edilir ve İmamların (a.s) sözleri bütün her yer ve bölgeye yayılır. Bu minvalde Yüce Allah şöyle buyurur:

"Her topluluktan bir taifenin dini iyi öğrenmek ve milletlerini geri döndüklerinde uyarmak üzere geri kalmaları gerekli olmaz mı? Ki böylece belki yanlış hareketlerden çekinirler."⁵² Ayrıca şöyle buyurur: **"Gelsinler kendilerine ait bir takım menfaatlere şahit olsunlar..."**^{53 54}

14. Hacc, ilahî bir ziyafettir ve hacılar, tıpkı oruç tutanlar gibi rahman olan Rabbinin misafirleri. İmam Sadık (a.s) şöyle buyuruyor:

"Hacı adayı ve umre ziyaretinde bulunanlar, vatanlarına dönünceye değin Allah'ın misafiri ve onun ikramına mazhardırlar."⁵⁵

"Üç sınıf Allah'ın seçkin kullarındandır... Hacı ve umre ziyaretçisi, zira onlar Allah'ın misafirleridirler. Öyleyse Allah'ın misafirlerine ikramda bulunması bir haktır."⁵⁶

Müminlerin Emiri (a.s) "Teşrik günlerinde⁵⁷ oruç niçin haramdır?" sorusuna karşılık şöyle buyurdu:

⁵² Tevbe: 122

⁵³ Hacc: 28

⁵⁴ Vesailu's Şia, c.11, s. 12-13

⁵⁵ Vesailu's Şia, c.14, s. 586

⁵⁶ Vesailu's Şia, c.4, s. 116

⁵⁷ Zî'l hicce ayının 11. 12. ve 13. günlerine 'teşrik günleri' denir. Bu günlerde Mina'da bulunanların

⁴⁸ İlelu's Şerayi', c. 2, s. 452; Vesailu's Şia, c.11, s. 22

⁴⁹ Vesailu's Şia, c.11, s. 60

⁵⁰ El Kâfi, c. 4, s. 271; Vesailu's Şia, c.11, s. 21

⁵¹ Vesailu's Şia, c.11, s. 60

“Zira o topluluk (hacılar) Allah’ın ziyaretçileridirler. Onlar Allah’ın ziyafetine gelmişlerdir. Ev sahibinin misafirlerine oruç tutturması hoş olmaz!”⁵⁸

15. Hakkın aydınlığı ve Rahmetin kuşatıcılığının hacdaki zuhurunu anlatan rivayetler, diğer ibadetlerle ilgili bu düzeyde açık ve bu düzeyde geniş bir şekilde varit olmamıştır. Hak Teâlâ’nın hacda ne düzeyde aşikâr olduğunu, Yüce Allah şöyle buyurur:

“Orada apaçık ayetler vardır...”⁵⁹

Zira Allah’ın gayrı olan her şey onun birer nişanesi ve ayetidir. Ancak hacdaki sırlar, Allah’ın apaçık ayetleridir/ayat-i beyyinatır. Orada misafir, ev sahibini müşahade eder ve ev sahibi, misafirlerine rahmet gözüyle nazar eyler. Öyle ki onun ayet ve nişaneleri apaçık ve ayan beyan zuhur bulur.

Hakk’ın rahmetinin hacdaki enginliğini ifade eden bir rivayette İmam Bakır (a.s) hac farızasını eda etmek maksadıyla evinden çıkan ve yolculuk esnasında vefat eden bir kimse hakkında şöyle buyurur:

“Eğer Harem bölgesinde ölecek olursa hac farızasını eda etmiş ve vazifesini yerine getirmiş sayılır.”⁶⁰

İşte bu Allah Teâlâ’nın rahmetinin genişliği ve ev sahibi olmanın gerektirdiği edebin bir cilvesidir. Yine bu çerçevede Resul-i Ekrem, Veda Haccı’nda Arafat’ta vakfe esnasında gün batmaya yüz tutmuşken şöyle buyurur:

“Ey Bilal! Topluluğa sessiz olmalarını söyle!” Topluluk sessizleşince de şöyle buyurdu:

“Rabbimiz bugün sizlere lütufta bulunarak içindeki ihsan sahiplerine mağfiret eyledi ve onları yine içindeki kötülük sahipleri için şefaathane kıldı. Öyleyse mağfirete nâil olmuşlar olarak Maş’arı’l Haram’a doğru hareket ediniz.”⁶¹

Haccın bu özgün konumu dolayısıyla olsa gerektir ki İmam Sadık (a.s) İsa b. Mansur’a şöyle buyurur:

“Ey İsa! Ben Allah’ın, seni iki hac sırasında hac yolculuğu için hazırlık yaparken görmesini ve sana nazar kılmasını arzuluyorum!”⁶²

Yine İmam Sadık (a.s) şöyle buyurur:

“Kardeşini (iman kardeşini) hacdan alıkoyan bir kimse âhireti için zâhire kıldığı akıbetten sakındığı gibi bu dünyada düşeceği fitnelerden de sakınsın!”⁶³

Zira bir insanın mahrum kılınabileceği en büyük hayırlardan biridir hac; dolayısıyla Müslümanlar kendileri hac için azimli olmanın yanı sıra başkalarını da bu farızaya teşvik etmelidirler.

Velayet; Haccın Ruhu

‘Velayet’siz bir hac, ‘imamet’ olmaksızın Kâbe’ye yönelmek, ‘marifet-i imam’ olmaksızın Arafat’ta vakfe, ‘imamet yolunda fedakârlık’ olmaksızın Mina’da kurban

oruç tutmaları haramdır.

⁵⁸ El Kâfi, c.4, s. 224; Vesailu’s Şia, c.11, s. 225-226

⁵⁹ Al-i İmran: 97

⁶⁰ El Kâfi, c.4, s. 276; Vesailu’s Şia, c.11, s. 68

⁶¹ El Kâfi, c.4, s. 257-258; Vesailu’s Şia, c.11, s. 95

⁶² El Kâfi, c.4, s. 281; Vesailu’s Şia, c.11, s. 150

⁶³ Men La Yahduruhu’l Fakih, c. 2, s. 221, Hadis 2235; Vesailu’s Şia, c.11, s. 138

kesmek, 'iç ve dış istikbara başkaldırmaksızın' şeytan taşlamak ve 'imama itaat yolunda marifet ve eylem' olmaksızın Safa ile Merve arasında koşuşturup durmak sonuçsuz kalır. Zira 'İslam, beş temel üzeredir: Namaz, zekât, oruç, hac ve velayet' buyruğu gereğince hac, İslam'ın temel erkânından sayılsa da namaz, zekât, oruç ve haccın hiçbirisi velayet düzeyinde İslam'ın temel direğinin ikamesinde önem arz etmez. Bu itibarla, söz konusu hadisin devamında şu cümle yer alır:

"Velayete çağrıldığı gibi, hiçbir şeye çağrılmamıştır."

Zira bizzat İslam'ın canlı timsali olan İnsan-ı Kamil, kendisi İslam'ın bütün boyutlarına âşina olup diğer insanları da âşina kılabilir ve onları, özü itibarıyla tağutlara karşı bir haykırış ve kıyamdan ibaret olan tevhide yönlendirebilir.

Kâbe'nin Saygınlık ve İzzetinin Kaynağı

Yukarıdaki konunun aklî yorumu ve açıklamasıyla ilgili şunu hatırlatmak gerekir: Aklî burhan ve delil, bütün ilineksel varlık ve niteliklerin en nihayet varlığı kendisinden olan bir zata dayanmasını zorunlu bilir. Aksi durumda teselsül ya da kısır döngü söz konusu olur ki her ikisi de aklın muhal bilmediği durumlardır. İşte bu yüzden olsa gerektir ki Kur'an-ı Kerim, her ne kadar örneğin 'izzet' hakkında "*Oysa izzet ancak ve ancak Allah'a, Peygamberine ve mü'minlere özgüdür*"⁶⁴ diye buyursa da başka bir ayette diğer bütün her şeyin sahip olduğu 'izzetin' nihayetinde Allah'a ait olduğunu açık beyan eder:

"İzzet, bütünüyle Allah'ındır."⁶⁵

'Kuvvet' hususunda da aynı kural geçerlidir. Yani her ne kadar Allah "*size verdiğimizle kuvvetle sarılın*"⁶⁶ ve "*Ey Yahya! Kitaba kuvvetle sarıl*"⁶⁷ veya "*Onlara (düşmanlara) karşı gücünüz yettiği kadar kuvvet hazırlayın*"⁶⁸ ya da "*Gerçekten bu işte kuvvet sahibiyim ve güvenilir biriyim*"⁶⁹ diye buyuruyor olsa da nihayetinde açıkça şöyle bildirir:

"Şüphesiz bütün kuvvet Allah'a aittir."⁷⁰

Şefaât ve sair bütün diğer olay ve olgular için de aynı kural geçerlidir. Zira bütün her şey nihayetinde, Esmâ-i Hüsnâ'nın yegâne kaynağı Hak Teâlâ'nın kutsi zatına döner. Bu demektir ki hürmet ve saygınlık Yüce Allah için bizzat söz konusu iken diğer bütün her şey için arazidir. İzzet, karşısına dikilen herkesi yüz üstü düşürecek olan Rabbimiz için bizzat iken bütün diğer her şey için ârâzidir. Yine kudret, sarsılmaz ve sonsuz güç sahibi olan Hak Teâlâ için bizzat iken diğer bütün her şey için arazidir. Evet, salt ve mutlak güç sahibi olan Kadir-i Mutlak için kudret bizzat; ama O'nun izniyle güç sahibi olan her şey için bi'l- ârâzdır.

Hem Kur'an hem de burhanın bir gereği olan yukarıdaki kuraldan yola çıkarak şunu söyleyebiliriz: Kâbe'nin sahip olduğu bütün izzet, hürmet ve saygınlık, nihayetinde Allah'ın izzet ve hürmetine dönme-lidir. Öyle ki biz 'Kâbe'nin yıkılıp yakılması' yahut 'hakkın ayaklar altına alınması'

⁶⁵ Fatir: 10

⁶⁶ Bakara: 63

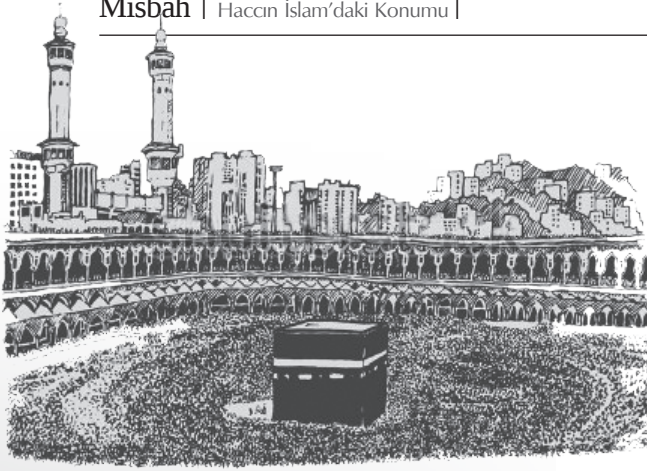
⁶⁷ Meryem: 12

⁶⁸ Enfal: 60

⁶⁹ Neml: 39

⁷⁰ Bakara: 165

⁶⁴ Münafıkun: 8

Kâbe'nin sahip olduğu bütün izzet, hürmet ve saygınlık, nihayetinde Allah'ın izzet ve hürmetine dönmelidir. Öyle ki biz 'Kâbe'nin yıkılıp yakılması' yahut 'hakkın ayaklar altına alınması' şeklinde bir ikilemle karşı karşıya kaldığımızda, hiçbir kuşkuya kapılmaksızın Kâbe'yi hakka kurban kılıp feda edebilmeliyiz. Zira bi'l-ârâz olan bir şeyin, bizzat olan bir şeyin muhafazası için feda edilmesi gerekir.

şeklinde bir ikilemle karşı karşıya kaldığımızda, hiçbir kuşkuya kapılmaksızın Kâbe'yi hakka kurban kılıp feda edebilmeliyiz. Zira bi'l-ârâz olan bir şeyin, bizzat olan bir şeyin muhafazası için feda edilmesi gerekir.

Bu hususun şerhi bakımından sunu söyleyebiliriz: Harem bölgesinin kendine özgü ahkâmı vardır. Örneğin bu bölgeye ihramsız girmenin yasak oluşu, tevhid ehli olmayanların girişine izin verilmesi gerektiği, harem bölgesinde bulunan sahipsiz eşyayı almak ya da sahiplenmenin bazı fıkıhçılar nezdinde haram oluşu, o bölgede avlanma yasağı, haremın saygınlığını hiçe sayarak o bölgede günah işleyenler dışındakiler hariç, günahkârlara had uygulanmaması gerektiği, o bölgede bulunan ağaç ve bitkilerin kesilmesinin yasaklanması ve benzeri haremın şerefine dalalet eden ahkâm ve hem Mekke sâkinleri hem de taşrada yaşayanlar için ortak olan Mescid-i Haram'a dair bütün hükümler bu cümledendir.

Bütün bu söz konusu ahkâm, Kâbe'nin izzet ve şerefının bir göstergesidir. Bu hususu ispatlayan delil, İmam Ali'nin (a.s) Arafat'ta vakfeye durmanın farz kılınıp da haremde vakfenin farz kılınmamasının sırrı ile ilgili şu buyruğudur:

“Zira Kâbe, Allah'ın evidir ve harem bu evin kapısıdır. Dolayısıyla o eve yönelenleri o kapının girişinde bekletir ve onların o dergâhta yalvarıp yakarmalarını diler.” Bu arada şöyle bir soru sorulur: “Peki, Maş'erü'l-Haram niçin harem bölgesinde bulunmaktadır?” İmam buyurur ki:

“Yüce Allah hacılara giriş izni verdikten sonra, ikinci bir perde ötesinde onları durdurur ve yalvarıp yakarmaları uzayınca da

kurbanlıklarını sunmaları için yaklaşmalarını ister. Kir ve paslarından temizlenip kurbanlıklar vesilesiyle Allah'la kendileri arasındaki hicaba neden olan günahlardan arandıktan sonra da Beytullah'a tertemiz bir şekilde girip ziyaret etme izni verilir.”⁷¹

Binaenaleyh, harem ve Mekke şehrinin özel saygınlığı ayrıca diğer bütün zaman ve mekânların sahip olmadığı bir saygınlığa sahip ‘haram aylar’ ve kurban kesme mevkiinin hürmeti⁷² tamamen Kâbe'nin saygınlık ve hürmeti dolayısıyladır. Tabi her ne kadar Kâbe, özellikle bulunduğu konum ve üzerine kurulduğu özel mekân dolayısıyla muhterem sayılsa da; öyle ki bu mekân yeryüzünün metninden göklerin derinliklerine kadar bir varlık alanına sahip bulunmakta,⁷³ yeryüzündeki herkes için biricik bir kible ve tavaf makamı sayılmakta, bütün Müslümanların hem yaşamları boyunca hem de ölümlerinde yüzlerini döndükleri bir makam olarak bilinmektedir ve o makama yönelmek Allah'a doğru bir hicret addedilmekte⁷⁴ ve bu itibarla bu hicret esnasında gerçekleşecek her ölümün eciri, Allah yolunda muhacir olanların eciriyle eşdeğer tutulacak ve bu eciri Yüce Allah bizzat üstlenecektir.

“Kim Allah ve Resûlü uğrunda hicret ederek evinden çıkar da sonra kendisine ölüm yetişirse artık onun mükâfatı Allah'a düşer”⁷⁵

⁷¹ Vesailü's Şia, c.11, s. 225; “Arafat'ta Vakfe'nin Esrarı” başlığı altındaki konumuzda bu sıranın niçin temettü' umresi ve umre-i müfrede hususunda câri olmadığının açıklamaya çalışacağız.

⁷² Bkz. Maide: 2

⁷³ Vesailü's Şia, c.4, 339

⁷⁴ Kâbe'nin özellikleriyle ilgili geniş bir açıklama “Hac'daki Mekânlar” başlığı altında ele alınacaktır.

⁷⁵ Nisa: 100

Aynı şekilde Allah'ın, içinde barındırdığı her şeyi muhterem kıldığı coğrafyanın bütün saygınlığı yine Kâbe dolayısıyla olsa da; yine Mekke şehri diğer hiçbir mekân ve şehrin sahip olamadığı fıkî ve siyasî özelliklere mazhar olsa da; aynı şekilde hac ibadeti ve bu ibadet çerçevesindeki bütün vakfe makamlarının her biri diğer hiçbir ibadetin barındırmadığı çok özgün siyasî-ibadî boyutlara sahip bulunsun da bütün bu imtiyazlar ve özelliklerin hepsi ‘velayet’ ve ‘imamet’in bir cilvesi ve yansımasıdır.

Masumların Mülkî ve Melekûfî Önderlikleri

En son nüktenin sırrı şudur: Hem bütün ameller, niyetler, dualar, apaçık ilahî ayetlerin müşahedesi, haccın manevî sırlarına vakıf olmak vesaire bütün her şeyin melekûtu, masum bir imamın ‘tekvinî velayeti’nin bir cilvesidir ki onun haccı da bütün diğer hacların imamı olup ümmetin bütün amellerinde olduğu gibi ilahî kabul dergâhına doğru yükselirken öncülük vazifesini üstlenmiştir ve diğer herkesin amelleri onun amellerinin peşi sıra o dergâha yükselirler ki:

“O’na ancak güzel sözler yükselir (ulaşır). Onları da Allah’a amel-i sâlih ulaştırır.”

Hem de haccın, vakfe makamlarının ve insan kitlelerinden oluşan toplulukların siyasî önderliğini pak, tertemiz ve özgür kılmış bir mekân mihverinde üstlenip yeryüzünün bütün bölgelerinde üretilen fikirleri verimli bir zemine taşıyıp özgürlüğe, kölelikten kurtuluşa ve evrensel istikbar güçlerine karşı direnişe susamış topluluklara öncülük etmek, asıl itibarıyla Masum bir İmam’ın (a.s) imameti ve onun gaip ol-

duğu zamanlarda ona vekâleten naiplerinin rehberliği sayesinde gerçekleşir.

İnsanların bulundukları her yerde her gece-gündüz bütün namazlarında ‘cemaat namazı’ çerçevesinde bir araya gelmelerinin ve her hafta ‘cuma namazı’ için bir araya toplanmalarının sırrı, küçük ve bölgesel cemaatlerin orta büyüklükteki cumalarda birleşip oradan da ‘evrensel hac toplantısında’ harem sınırları içerisine katılma lûtfuna nâil olmak ve tek bir önderlik, tek bir fikirsel hat düzleminde tevhidin rükünlerini daha bir sağlamlaştırmak; şirk, tuğyan ve istikbarî düzenlerin kökünü yeryüzünden kazımak; mazlum milletleri, güç sahiplerine tapınma zilletinden kurtarmak; zalimlerin mahrum ve mazlumlara uzanan ellerini kırmak ve çapulcu ve sömürgecilerin mazlum topraklardaki varlıklarına son vermek içindir.

Şu husus da dikkate şayandır ki Masumların (a.s) tekvinî velayetleri, amellerin hi-dayeti, ümmetin açık gizli bütün amellerini müşahade ve kıyamet günün de bütün herkese tanıklık etmek anlamında gerçek bir makamdır. Dolayısıyla bu makam, ne özel bir tayine bağlıdır ne de gasp edilebilir. Aksine bu, çok özel bir ilahî feyizdir.

“Allah dilediğini kendine seçer.”⁷⁶ “Kendilerine hayırlı işler yapmayı, namaz kılmayı, zekât vermeyi vahyettik. Onlar, daima bize ibadet eden kimselerdi.”⁷⁷ “Böylece biz, kesin iman edenlerden ol-ması için İbrahim’e göklerin ve yerin melekûtunu gösteriyorduk.”⁷⁸

Tekvinî velayet ile ilgili bir araştırma, şu an incelemekte olduğumuz konunun çok

üstündedir. Zira bu konu “ellerin erişemeye-ceği bir yıldız konumundadır... Akıllar ne-rede o nerede!”⁷⁹

Hac Âdâbının Velayetle Bağı

Hac, muhtelif açılardan velayetle bağ-lantılıdır. Burada Kâbe’nin velayetle bağ-ının niteliği, Arafat, Maş’ar, Mina, Zemzem, Safa vesaire mekânların Masum İmam (a.s) ve semavî vahiy kültürüyle ne tür bir iliş-kiye sahip olduğunu Masumların (a.s) di-linden aktarmaya çalışacağız:

1. Kâbe ve Mekke’nin özel konumunun kaynağı:

Hz. Halil’in (a.s) duasıyla ‘güvenli belde’ niteliği kazanan Mekke şehri ve harem mıntukası, çok özel birçok bereketin kay-nağı olmuştur. Kur’an-ı Kerim’de de buy-rulduğu üzere:

“Yoksa biz onları, kendi katımızdan bir rızık olarak her şeyin ürününün aktarılıp-toplandığı, güvenli bir haremde yerleşik kılmadık mı?”⁸⁰

Yine şu ayetlerde işaret olunan işte bu sosyal, ekonomik ve sair açılardan tam anlamıyla güvenli ortam, Kâbe’nin yüzü suyu hürmetineydi:

“Ki O, kendilerini aklıktan (kurtarıp) doyuran ve onları korkudan güvenliğe kavuşturandır.”⁸¹ “Görmediler mi ki, çevrelerinde insanlar kapılıp yağma edilirken, biz harem i güvenilir (ve dokunulmaz) kıldık.”⁸²

⁷⁹ El Kâfi, c.1, s. 201; Biharu’l Envar, c. 25, s. 125

⁸⁰ Kasas: 57

⁸¹ Kureys: 4

⁸² Ankebut: 67

⁷⁶ Şura: 13

⁷⁷ Enbiya: 73

⁷⁸ En’am: 75

Lakin bu coğrafyayı Allah Teâlâ'nın yemine konu olacak o özel saygınlığa kavuş-turan şey ise vahiy, nübüvvet, risâlet ve ve-lyetin bereketi olmuştur.

Açıklamak gerekirse, Kur'an-ı Kerim'de nasıl *"Asra yemin ederim ki insan gerçekten ziyan içindedir"* ayetinde 'vahiy ve risâlet çağına' edilen yemin örneğinde olduğu gibi bazı tarihi ve hassas dönemlere ant içilmişse, bazı önemli ve tarihî yerler adına da ant içilmiştir. Örneğin *"Yemin ederim bu beldeye. Ve sen bu beldede ikamet etmekteisin."*⁸³ Bu ayetlerde Allah Teâlâ, 'güvenli beldeye' yani Mekke topraklarına yemin etmektedir. Lakin bu toprakları bir özelliğine binaen; yani İslam Peygamberi (s.a.a) o topraklarda yaşıyor olduğu için yemine konu edinmiştir. Yoksa Mekke Peygamber olmaksızın, Kâbe olmaksızın ve ilâh rehberlik olmaksızın normal bir toprak parçası ve normal bir yerleşim biriminden öte bir yer değildir. Öyle ki aynı yer, git gide ve zamanla bir put haneye ve putperestlik merkezine dönüşebilmiş, putperestler ve şehvet kölelerinin esareti altına girmiştir. Dahası, Kâbe'nin idaresi sarhoş-lar arasında; Taifli bir sarhoşun verdiği şarap karşılığı el değiştirebilmiştir. Anlatılan-lara göre Kâbe'nin Anahtarcısı Ebu Gubşan, Taif'te bir gece âleminde, Kâbe'nin idareci-liğini bir deve ve bir kırba dolusu şarap karşılığında satıvermiştir.⁸⁴

2. İbadet mekânlarının aslı ve kökeni-fer'i ve evladı:

Kâinattaki tüm özgür ruhlu varlıkların efendisi İmam Hüseyin'in (a.s) istikbar ve tuğyan karşısındaki kanlı kıyama ve onun şahadet hadisesi, insanlık camiasının şahit

olduğu en önemli hadiselerdendir. Öyle ki henüz tarih bunu tam anlamıyla hazmedip sindirememiştir. Bu ağır vakia ve içler acısı sahne iki bölümde incelenmelidir. Bu iki bölüm birlikte ele alındığında ise tuğyan, fesat, istikbar ve ilhada karşı bir kıyamanın gerçek mesajı hem o günleri anlayabilmek için hem de tüm zamanlarda gerçekleşecek kıyamaların ruhunu kavrayabilmek için gereklidir. Birinci bölüm, Hz. Hüseyin b. Ali (a.s) ve dostlarının Kerbela topraklarındaki şehadetleridir. İkinci bölüm, Hz. Seccad (a.s) Zeyneb-i Kübra (sa) ve onun geride kalan nadide evlatlarının bu kıyamanın mesajını insanlık âleminde taşımaları ve bu doğrultuda zamanın Küfe ve Şam'daki tağutî yönetimini reddedip yok saymalarıdır.

Kerbela esirlerinden oluşan kervan Şam'a girdiğinde Emevî saltanatının merkezi sayılan Şam'ın Ulu Camiinde bir toplantı tertiplenir. Kerbela şehitlerinin paha biçilmez kanlarının ağırlığının etkisiyle zamanın hükümeti, İmam Seccad'a (a.s) konuşma hakkı vermek zorunda kalır. Sonuçta söz, ehline; yani *"Sözün emirleri bizleriz; onun can damarları bizim içimizde canlanmıştır"*⁸⁵ diyebilen Ehlibeyt'e tevdi olunur. Hz. Seccad (a.s) Allah'a hamd ve senadan ve İslam Peygamberine (s.a.a) salât ve selamdan sonra kendisini ve ilahî risâletin gerçek varislerini tanıtır ve bu esnada şöyle buyurur:

*"Benim Mekke ve Mina'nın evladı; benim Zemzem ve Safa'nın evladı!"*⁸⁶

Arap dilinde 'İbn' (evlat/oğul) ve bu anlamı ifade eden kavramlar, sıkı bir bağ ve sürekli bir irtibatın varlığını ifade etmek için de kullanılır. Aslında, ibadet merkezlerinin hem aslı ve kökeni hem de hürmet ve

⁸³ Beled: 1-2

⁸⁴ Es Siretu'n Nebeviye, c.1, s. 101; El Mizan, c. 3, s. 415

⁸⁵ Nehcu'l Belağa, Hutbe 233

⁸⁶ Biharu'l Envar, c.45, s. 137-138

saygınlığının ana sebebi olan ‘İnsan-ı Kamil’, burada bu mekânların evladı ve varisi diye de tanıtılmaktadır. Demek ki onlar, ilkin ibadet merkezlerine varıp o mekânların ahkâmı doğrultusunda amel eder ve bu yerleri tevhid ehlinin bir şiar ve sembolü olarak tanıtırlar. İnsanları bu mekânlara teşvik eder ve bu yerlerden yüz çevirmek, karşı olmak ya da düşmanca bir tutum içerisine girmekten sakındırır ve akıbetinden korkuturlar. Böylece hem bu mekânlardaki değerlerin bir koruyucusu hem de buralardan elde edilecek semerelerin bir muhafızı olurlar. Enbiya ve Allah velileri (a.s) hacdaki ibadet ahkâm ve adabı hususunda bu rolü ifa etmişlerdir. Başka bir tabirle, onlar varoluşsal boyutlarının bir yönüyle işte bu mekânların bir fer’î, evladı ve oğulları; diğer bazı yönleriyle sultanı, efendisi ve kökenidirler.

Hz. Zeynel Abidin’in (a.s) nurânî kelamının anlamı şudur: Mekke’nin gerçek manada evladı, kiblenin ruhunu koruyan ve tavafgâhın özünü yaşatabilendir. Mina’nın gerçek evladı, vahyin insanlığa taşıdığı armağanı korumak adına canını ve kanını feda edebilen ve özveriyle kendi öz varlığını kurban verebilen ve kurbanlıklar yurduyla olan bağınu bu vesileyle sağlamlaştırebilendir. ‘Zemzem’in’ gerçek oğlu, İslam’ın taze fidanı meyveye dursun diye onu kanların en değerlisi ve en layığıyla sulayabilendir. Aynı şekilde ‘Safa’nın’ evladı, kalbinin haremde hiçbir namahreme yol vermeyen ve onu her türlü kötülük ve çirkinlikten arındırıp koruyabilen, ‘Tathir Ayeti’⁸⁷ mucibince bütün günahlardan arınmış ve her tür zulmet ve çirkinlikten korunmuş olandır.

İnsan-ı Kamil, Masum İmam’ın (a.s) kendisidir. Nitekim onun yokluğunda ne harem ne de barındırdığı ibadet makamlarının

hiçbir saygınlığı kalmaz. Zira o yoksa eğer, ne Arafat’ta ‘marifet’ ne Maş’ar’da ‘şuur’ ne Mina’da ‘büyük kurban ve takva üzere kurbanlık’ ne Zemzem’de ‘temizlik ve duruluk’ ne cemrelerde ‘şeytanın taşlanması ve tağutun recmedilmesi’ ne de haccın kendisi ve ziyaretlerde ‘apaçık ilahî ayetler’ zühur bulur.

İmamet olmaksızın, hiçbir ibadet makamı ‘ilahî şiarlar’ zümresinden sayılamaz. İmamet olmaksızın, göklerdeki yıldızların tâbi olduğu düzen ve özellikle de Ay’ın hareket seyri, hac mevsiminin tanınması ve bu ibadetin menasikinin tanınması için hiçbir rol oynayamaz.

“Sana hilal halindeki ayları sorarlar. De ki: Onlar, insanların ve hac vakitlelerinin ölçüsüdür.”⁸⁸

Hac ziyaretçileri “*Rablerinin lütuf ve rızasını arayarak Beyt-i Haram’a yönelmiş kimseler*”⁸⁹ olarak özel bir saygınlığa hak kazanamaz ve ‘Kâbe’yi ziyaret için yola çıkmak’, bir ilâhî şiar değeri elde edemez. Zilhicce ayı ‘*Haram ay*’⁹⁰ olmasından kaynaklanan saygınlık ve hürmetin zirvesinden aşağı çekilir ve diğer bütün aylarla aynı kefeye konulur. En bariz örneği zilhiccenin ilk on günü asla özel bir aydınlık taşımayacak ve neticede Allah’ın yeminine konu olamayacak ve ne ‘çift’ ne de ‘tek’i özel bir değer taşımayacaktır.

“Fecre, on geceye, çifte ve teke, (her şeyi karanlığı ile) örttüğü an geceye yemin ederim ki, akıl sahibi için bunlarda elbette bir yemin var, değil mi?”⁹¹

⁸⁷ Ahzab: 33

⁸⁸ Bakara: 189

⁸⁹ Maide: 2

⁹⁰ Maide: 2

⁹¹ Fecr: 1-5

Mekke'nin gerçek manada evladı, kibleinin ruhunu koruyan ve tavafgâhın özünü yaşatabilendir. Mina'nın gerçek evladı, vahyin insanlığa taşıdığı armağanı korumak adına canını ve kanını feda edebilen ve özveriyle kendi öz varlığını kurban verebilen ve kurbanlıklar yurduyla olan bağı bu vesileyle sağlamlaştırabilendir. 'Zemzem'in gerçek oğlu, İslam'ın taze fidanı meyveye dursun diye onu kanların en değerlisi ve en layığıyla sulayabilendir.

Hem 'Tevriye' hem de 'Arefe' tüm özelliklerini kaybedecek ve Kâbe'nin etrafında tavafa duranlar Allah'ın arşının etrafında her daim tavaf halinde olan meleklerle benzemeyeceklerdir artık. Hacılar, Kâbe'ye ve tavaf merkezine adım atmakla artık ilahî peygamberlerin ayak bastıkları yerlere ayak basmış olmayacaklar. "Allah nebilerinin ayak bastıkları yerde dururlar ve Allah'ın arşının etrafında tavafa duran meleklerine benzerler..."⁹²

Sözün özü şu ki, imamet ve velayeti tanımaktan mahrum kalan hacılar, asla Allah'ın özel konukları ve misafirleri sayılmayacak ve Allah'ın o manevî ziyafetine katılamayacaklardır. Bu yüzden de ne yapmış oldukları ziyaretin bir değeri olacak ne de hac dönüşünde başkalarının bir an önce onların ziyaretlerine koşup böylesi konukların bereketine nâil olmak için kendilerine göstermeleri gereken kadir ve kıymeti hak edeceklerdir. Zira bu konuda varit olan bir rivayet der ki:

*"Hacılar, hac yolculuklarından döndüklerinde bu yolculuğun toz toprağı daha henüz üzerlerindeyken ve henüz hiçbir günaha bu-
laşmamışken ziyaretlerine koşunuz."*⁹³

Ayrıca şöyle buyrulur:

*"Hac yolculuğunun toz toprağını üzerinde taşıyan bir hacıyla kucaklaşmak ve onunla buluşmanın sevabı, Haceru'l Esved'e el yüz sürüp öpmenin sevabıyla aynıdır."*⁹⁴

Bu tür hacılara kadir kıymet vermenin müstehap sayılmamasının hikmeti şudur: Masum İmam'ı (a.s) tanımayan, imameti bir kenara bırakan, dünya Müslümanlarının rehberliği meselesinin önemini kavrayamayan, halk kitlelerinin öncülüğü meselesini hac ve benzeri ibadetlerden tamamen ayrı belleyen, bu meseleyi basit görüp herhangi bir şahsın uhdesinde olabileceğine inanan ve Allah kullarının hidayeti ve onların hayatlarını idare etme sorumluluğunun yüceliğini idrak edemeyen bir hacı, hakikatte 'insanın hakikatini' tanımamış ve kendisi de bu paha biçilmez insanlık harimine ayak basmamıştır demektir. İşte bu nedenle İmam Bakır (a.s) bu sıfattaki bir hacı ve ziyaretçi hakkında şöyle buyurur:

*"Şu lebbeyk diye haykıranları görüyor musun? Vallahi, onların sesleri, Allah nezdinde eşek sesinden daha rahatsız edicidir."*⁹⁵

⁹² Nehcu'l Belağa, Hutbe 1

⁹³ Vesailu's Şia, c. 11, s. 445-446

⁹⁴ Age, s. 446

⁹⁵ El Kâfi, c.4, s.541; Vesailu's Şia, c. 12, s. 389

Böylesi bir bakış açısıyla hacca gidip yine aynı şekilde dönen bir hacı, nasıl tevhid merkezi çevresinde tavafa durmuş nasıl şirk ve tuğyanın her türünden arınmış olabilir ki? Oysa o, henüz daha ilâhî feyiz kanallarını tanıyamamış ve insanlığın en önemli tekâmül kaynağını görmezlikten gelmiş nitelikte tertemiz ve hayat kaynağı olan pınarlardan mahrum kalarak ebedi susuzluğa duçar kalakalmıştır.

İşte bu nükteye binaen olsa gerektir ki Resulullah (s.a.a) şöyle buyurur:

“Her kim zamanının imamını tanımadan ölürse, cahiliye ölümü üzere ölmüştür.”

Bu demektir ki “nasıl yaşıyorsanız öylece de ölürsünüz, nasıl ölmüşseniz öylece de diriltilirsiniz ve nasıl diriltilmişseniz öylece de haşrolunursunuz” hadisinden de anlaşıldığı üzere zamanının imamını tanımayan birinin ölümü câhilî bir ölüm olduğuna göre onun hayatı da câhilî bir hayat olacaktır. Bütün hayatı, her boyut ve detayında câhilî bir renge bürünmüştür demektir. Dolayısıyla bu tür insanların yapacakları hac ve ziyaretler de câhilî bir hac sayılacak ve tevhidî hacdan asla pay almış olmayacaktır.

Bu konuyla ilgili daha geniş bir açıklamayı bu kitabın üçüncü bölümünde ‘Bazı Hacıların Hayvanî İçyüzleri’ başlığı altında mütalaa edebilirsiniz.

3. Kâbe ve ona sığınanların velayet sayesinde korunmuş olmaları:

Kur’an-ı Kerim sarîh bir dille şu ilanda bulunur: Kâbe’ye yönelik kötü niyeti olan, onu tahrip etmeye niyetlenen ve böylece dini ortadan kaldırmak isteyen, onu viraneye çevirerek Allah’a kulluk yolunu kesmeyi isteyen, onun kökünü kurutarak tavaf ve ziyaretini engellemek isteyen, onu yok ederek

adalet adına kıyâmı engellemeye çalışan; kısacası Kâbe ile ilgili zalimce bir sapkınlık içerisinde olan herkes, Allah’ın elim azabına duçar olur. Öyle ki böyle birinden ne bir iz kalır ne de bir eser.

Binaenaleyh, ‘Fil Yılında’ vaki olan ve Ebrehe’nin ordularının ilâhâ azaba duçar olduğu o hadise, tarih boyunca tek bir kez vaki olup bitmiş münferit bir olay ya da tesadüfî bir vakıa değildir.

“Rabbin fil sahiplerine neler etti, görmedin mi? Onların hile ve düzenlerini boşa çıkarmadı mı? Üzerlerine ebabili, sürü sürü kuşları salıverdi. Onlara (o kuşlar) siccilden (katı, sert çamurlardan) taşlar atıyorlardı. Böylece Allah onları yenilip çiğnenmiş ekine çevirdi.”⁹⁶

Belki bu vakıa, değişim kabul etmez ‘sünnetullah’ın kaçınılmaz bir gereği ve Kur’an-ı Kerim’in kesin bir dil, evrensel bir hitap ve ilâhî buyruğun şu ezeli ve ebedî hükmüne tâbi olarak temellendirdiği bir ilkenin tezahürüdür:

“...Kim orada böyle zulüm ile haktan ve adaletten sapmak isterse ona can yakıcı bir azap tattırırız.”⁹⁷

Bu hüküm, Kur’an-ı Kerim’in tahriften korunacağına dair ilâhî taahhülle aynı kesinlikte bir dil ile ifade olunmuştur. Bu hususta Yüce Allah şöyle buyurur:

“...O benzeri bulunmaz aziz bir kitaptır. Öyle bir kitaptır ki bâtl ona ne önünden, ne ardından, hiç bir taraftan yol bulamaz. O hakîm ve hamîd tarafından indirilmiştir.”⁹⁸

⁹⁶ Fil: 1-5

⁹⁷ Hac: 25

⁹⁸ Fussilet: 41-42

Kur'an'ın her tür bâtulın nüfuzundan korunmuş ve nesih, tahrif ve yok olmaktan muhafaza edilmiş olmasının yegâne amili, Allah'ın bizzat Kur'an'ın muhafazasını kendi uhdesine almış olmasıdır.

“Hiç şüphe yok ki o zikri, (Kur'ân'ı) biz indirdik, onu koruyacak olan da biziz.”⁹⁹

Kur'an-ı Kerim'in tesis etmiş olduğu ilke gereği, Kâbe'nin (Allah şerefini daim eylesin) saygınlığının temeli, asla zeval bulmayacak olan Hak Teâlâ'nın saygınlığıdır. Asla ölmeyecek olan dinin hayatıdır. İlâhî ahde binaen asla unutulmayacak olan vahyin sürekliliğidir. Bu demektir ki Kâbe hakkında kötü bir niyeti olan; kalbinde Hakk'ın zevali arzusunu taşıyan herkes, çok acı bir şekilde Allah'ın azabına giriftar olacaktır. Bu tehdit ve azap ise asla değiştirilemeyeceği gibi hiçbir şey vukuuna mani olamaz.

Asla gâfil kalınmaması gereken ve bizim bu bölümde açıklamaya çalıştığımız asıl nükte şudur: Evet, Kâbe, özel bir kutsallığa sahiptir ve kadim zamanlardan beri Ashab-ı Fil ve benzeri saldırganlardan korunmuştur. Mamafih 'İbn Zübeyr' oraya yerleşip o pak ve arınmış Beyt'e sığındığı ve zamanın zorba iktidarı (Abdülmelik b. Mervan) o uğursuz insan, yani Haccac Sakafî eliyle mancınıklarla Kâbe'yi yakıp yıktığı ve İbn Zübeyr'in sığınağını viran edip onu ele geçirdiği zamanlarda¹⁰⁰, o Beyt'in sahibi tarafından Kâbe'nin korunmasına dair hiçbir ferman nazil olmadı; ne tek bir tane olsun eabil kuşu Haccac'ı taş yağmuruna tuttu ne de “Ebu Kubeys” dağının taşları “Haceru'l Esved” hatırına bir nebzecek yerinden oynadı. Hülâsa, gaipen bir el uzanıp bu du-

ruma müdahale etmedi ve bütün her şeye rağmen o zâlimler dörtlâle hücum ededurdular; kible dergâhını viran eylediler, tavaf makamını harap eylediler, Haceru'l Esved'i ortalıktaki herhangi bir taş misali fırlatıp attılar ve Kâbe'nin her dört rüknünü üst üste yığdılar. İşte burada, velayet makamı, ümmetin rehberlik ve imamet yıldızının ışığı, mektebin irfani siyasetinin yüce zirvesi ve özcesi “tüm memleketlerin en temel rüknü ve Allah kullarının siyasî öncülerinin”¹⁰¹ azameti aşikâr olup ortaya çıkmaktadır.

Ebrehe ve Haccac arasındaki fark şudur: Ebrehe zâlimi, kible ve tavafgâhı yıkıp viran etmek istiyordu. Zira o dönemlerde de Kâbe, 'Hanif din' üzere olanların kiblesi ve tavafgâhı idi. Tabi diğerleri için de bir tavafgâh idi. Haccac zalimine gelince, o yine kendisi gibi başka bir zalime musallat olmuş ve Kâbe'nin kendisini (bir kible ve tavafgâh olarak) hedef tahtasına oturtmamıştı. Her ne kadar kendisi dindar biri olmayıp yeniden dirilişe inanmıyor olsa da onun amacı, İslam'ı ve Hanif dini yok etmek değildi. Onun yegâne gayesi, yine kendisi gibi zamanının imamını; yani şehitlerin efendisi Hz. Hüseyin b. Ali'yi (a.s) tanımayan bir başka zalimi ele geçirmektir. İmam Hüseyin (a.s) Hak uğruna kıyama kalkmış, insanları adaletle davet etmiş, özgürlük şiarını yüceltmiş, İslam'ın hâkimiyetinin zuretini haykırması ve bu uğurda şu yiğitlik sloganını ebedileştirmiştir:

“Ben, elimi alçakça ve zelil bir şekilde size uzatmayacağım! Ben köleler gibi kaçmayacağım!”¹⁰²

¹⁰¹ Age. c. 97, s. 342; Mefatihü'l Cinan, Ziyaret-i Camia-ı Kevere

¹⁰² El İrşad, c.2, s. 98; Biharu'l Envar, c. 44, s. 191; 45. Cilt 7. Sayfada ise “köleler misali kaçıp firar etmeyeceğim” yerine “köleler misali sizi onaylamayacağım” tabiri yer alır.

⁹⁹ Hicr: 9

¹⁰⁰ Biharu'l Envar, c.2, s. 282

O, Allah kullarını cehalet ve sapkınlığın şaşkınlığından kurtarmak için canını feda edebilen bir imamdı.

“O öz canını senin uğruna feda etti; kullarını cehalet ve sapkınlığın şaşkınlığından kurtarsın diye!”¹⁰³

O, Allah'ın kopmaz, pörsümez, sapasağlam ipine tutunarak şu paha biçilmez sözlerle Allah'tan başkasıyla bağlarını koparan bir imamdı:

“Vallahi, eğer sığınacak tek bir yerim, tutunacak tek bir dalım olmasa da ben, Yezid b. Muaviye'ye biat etmeyeceğim!”¹⁰⁴

Meşhur Şii Fakih ve Muhaddis Şeyh Saduk (r.a) bu konuyla ilgili şöyle der: Ashab-ı Fil hakkında cereyan eden hadise, Haccac'ın başına gelmedi. Zira Haccac'ın doğrudan hedefi, Kâbe'yi yıkmak değildi. Onun gayesi, İbn Zübeyr'i yakalamaktı. İbn Zübeyr'in kendisi de hak karşıtı; yani Hz. Ali b. Hüseyin İmam Seccad'a (a.s) muhalif bir çizgideydi. İşte bu hak karşıtı şahıs, gidip Kâbe'ye sığındığında, Allah insanların şunu bilmesini irade buyurdu ki o, hak karşıtı birini asla himayesi altına almaz. Bu yüzden Kâbe'nin böyle birinin başına yıkılması için mühlet verdi. Tabi ki Haccac'ın kendisi de hak karşıtlığı ve velayet düşmanlığının canlı bir timsaliydi. Her ikisi de Ehlibeyt'in velayet nizamını yıkmak için ellerinden geleni yapmışlardı. İbn Zübeyr'in yakalanması hadisesinde yaşanan düşmanlık, sırf dünya metarı içindi. Yoksa İbn Zübeyr Şehitlerin Efendisi ve Hz. Seccad'a (a.s) katılıp yardım etmedi diye değil.

Bu olay çok açık bir şekilde şunu göstermektedir: Velayet ve imamete muhalif bir

çizgide bulunmak öylesine büyük bir kabahattir ki, masum bir imamın rehberliğine muhalefet eden kim olursa olsun bir başına ve Allah'ın yardımından mahrum kalmaya mahkûmdur. Dahası imamın karşısında yer almakla kalmayıp kendisi bizzat rehberlik iddiasında bulunan bir kimse ilâhî yardıma mazhar olamadığı gibi, Kâbe'ye dahi sığınacak olsa Allah'ın vaat etmiş olduğu o özel korunma ve himayeden de mahrum kalacaktır.

Bu hadise, İmam'ın kadrinin yüceliği, velayetin saygınlık ve hürmeti ve ilahî hilafetin izzet ve şerefini apaçık gözler önüne sermektedir. Öyle ki aklî bir mütalaa ile hakkın kıymeti, onun nûrânîyet, cemel, celal, kibriya, bütün varlıkları kuşatan meşiyeti ve her şeyi kabzasında bulunduran kudreti tam anlamıyla aydınlığa kavuşmaktadır. Zira harem ve 'Beled-i Emin' için varsayılan hürmet, Kâbe'den dolayı; Kâbe'nin hürmeti ise Allah'ın velayet makamı için tayin ettiği İmam'dan dolayıdır. İmam'ın hürmeti ise, Hakk-ı Mutlak'tan yani bütün varlıkların dergâhında boyun eğdiği Allah Teâlâ'dan dolayıdır. Bu durumda Yüce Allah bir zâlimin Kâbe'yi viran etmesi için mühlet vermişse eğer, bu şu ayetle bir tezat teşkil etmez:

“...Kim orada böyle zulüm ile haktan adaletten sapmak isterse ona can yakıcı bir azap tattırırız.”¹⁰⁵

Hatırlatma:

Evet, Masum İmam'ı da (a.s) şehit etmişlerdir. Lakin imamet hakikati, İmam'ın “şehit edilemez melekûf ruhu” ile kaimdir; ‘şehit edilebilir bedeni’ ile değil. Hâlbuki Kâbe'nin binasının bütün varlığı, taşlar ve maddî görünümünden başkaca bir boyut taşımaz.

¹⁰³ Tehzibu'l Ahkâm, c. 6, s. 113; Mefatihü'l Cinan, Erbain Ziyareti

¹⁰⁴ Biharü'l Envar, c. 44, s. 329

¹⁰⁵ Hac: 25

4. Velayete imanın ilk adımı:

İlâhî ilmin mazharı ve evvel-ahir bütün ilimleri ‘yarıp ortaya çıkaran’ İmam Bakır (a.s) Kâbe’nin etrafında tavaf halinde olan topluluğa bakarak: “Cahiliye zamanında da aynen böyle yedi kez Kâbe’yi tavaf ederlerdi. İslam, o câhilî geleneği olduğu gibi yaşatmak için gelmemiştir” diye buyurur. Sonra şöyle devam eder: “insanlar bu taşların etrafında dönmekle mükelleftirler. Evet, ama sonrasında bizim yanımıza gelip bize olan sevgilerini, yardımlarını ve her şeye hazır olduklarını arz etmeleri gerekir.” Gerekir ki, “Hazır olanın hazırlığı ve Hüccet’in dostlarının varlığı neticesinde kıyamı”¹⁰⁶ için zemin hazırlanmış olsun. “Onlar, Tavaf etmek ve sonrasında bize koşup velayetlerini bildirmek ve bize yardım edeceklerini ilan etmekle emrolundular.”¹⁰⁷ Sonra da Kur’an-ı Kerim’de Hz. İbrahim’in (a.s) diliyle ifade olunan şu ayeti delil olarak gösterir:

“Rabbimiz! İnsanların gönüllerini onlara (yani benim evlatlarıma) meylettir!”¹⁰⁸

“Kâbe’nin taşları ne bir kazanç ne de bir zarar verebilirler” ya da “bu taşların etrafında tavaf etme emri, İmam’ın (a.s) nezinde hazır olmak için bir mukaddimedir” mealindeki tabirlere Ehlibeyt (a.s) rivayetlerinde sıkça rastlarız.¹⁰⁹ Bütün bunlar hacıların orada ‘Kâbe-i Gil’ yani aslı çamur olan Kâbe’nin yanı sıra ‘Kâbe-i Dil’ yani aslı ve özü velayet ve rehberlik olan gönül Kâbe’sinin de korunmuş olduğunu anlasınlar diyerdir. Binaenaleyh yakın uzak

yerlerden Allah’ın eviyle müşerref olmak isteyenler iki ödevle yükümlüdürler: Biri, bedenleriyle “ne kâr ne de zarar verebilen”¹¹⁰ o taşların etrafında dönmek; diğeri, can ve ruhlarıyla pak ve masum Ehlibeyt’ini (a.s) tavaf etmek.

Allah Teâlâ, insanların bedenleriyle alakalı ilk ödevi bildirme görevini Hz. İbrahim Halil’e verdi ve şöyle buyurdu:

“İnsanları hacca çağır; yürüyerek veya binekler üstünde uzak yollardan sana gelsinler.”¹¹¹

Ancak insanların ikinci ödevi yerine getirmek üzere hazırlanmaları talebini İbrahim’in (a.s) kendisi Allah’a arz etti:

“Rabbimiz! İnsanların gönüllerini onlara (yani benim evlatlarıma) meylettir!”¹¹²

Zira insanların kalp ve gönülleri üzerinde yegâne sulta sahibi odur. İşte böylece, can u gönülden Ehlibeyt’le (a.s) aralarındaki velayet bağımlı ilan edip can ve mallarıyla her tür fedakârlık ve özveriye hazır olduklarını bildiren insanlarla “Hazır olanın hazırlığı ve Hüccet’in dostlarının varlığı neticesinde kıyamı”¹¹³ gerçekleşmiş olur.

5. Haccın tamamıyet şartı:

İmam Bakır (a.s) şöyle buyurur:

“Haccın tamamıyeti, İmam’la mülakat ile olur.”¹¹⁴

¹⁰⁶ Nehcu’l Belağa, Hutbe 3 (Şıksıkıyye Hutbesi)

¹⁰⁷ Tefsiru’l Ayyaşi, c. 2, s. 234; Biharu’l Envar, c. 65, s. 78

¹⁰⁸ İbrahim: 37

¹⁰⁹ Nehcu’l Belağa, Hutbe 192 (Kasia Hutbesi) ; Biharu’l Envar, c. 23, s. 224 ve c. 47, s. 364-365 ve c. 96, s. 374

¹¹⁰ Nehcu’l Belağa, Hutbe 192 (Kasia Hutbesi)

¹¹¹ Hac: 27

¹¹² İbrahim: 37

¹¹³ Nehcu’l Belağa, Hutbe 3 (Şıksıkıyye Hutbesi)

¹¹⁴ El Kâfi, c.4 , s. 549; Vesailu’s Şia, c. 14, s. 324-325

Yani Masum İmam'ın (a.s) huzuruna varmak, velayet ilanında bulunmak, vefa ve fedakârlık için hazır olduğunu bildirmek, haccı tamamlayan yegâne etkindir. Demek ki, ilâhî rehberliğin hazır bulunup zâhir olmadığı durumlarda yapılan hac eksiktir. Elbette hadis-i şerifte sırf haccın dile getirilmesi, bir örneklendirme babındandır; yoksa sadece "Haccın tamamıyeti İmam'la mülakat ile olur" demekle yetinilmemeli; "namazın, orucun ve zekâtın da tamamıyeti İmam'la mülakat ile olur" denmelidir. Masum bir İmam'ın (a.s) velayetine inanmak, ona vefa ve fedakârlık bağıyla bağlanmanın bütün diğer ibadetler içinde bir tamamıyet etkeni olduğu ile ilgili sözümüzün dayanağı, İslam'ın beş rükün üzere tesis olduğunun bildiren ve bir bölümünde velayetin önemini özellikle vurgulayarak 'velinin' rolünün önemine değinen ve onun diğer dört rükün için hüccet olduğunu sarıh bir şekilde ifade eden hadis-i şeriftir.

"Veli, diğer rükünler için bir hüccettir."¹¹⁵

İmam Bakır'ın (a.s) nurlu kelamıyla dile gelen bu nükte, aslında şu ayete dayanmaktadır:

"Bugün size dininizi ikmal ettim, üzerinize nimetimi tamamladım ve sizin için din olarak İslâm'ı beğendim."¹¹⁶

Allah Teâlâ, bizler için velayet ve rehberliği de içeren İslam'ı din olarak beğenmiştir. İlmi, itikadî ve amelî bakımdan Hakk'ın gerçek velilerine bağlanmak, 'ilâhî nimet'i tamamlayan ve dini kemale erdiren yegâne etkindir. İşte bu kıvama erişmiş olan bir din ancak ve ancak Hakk'ın rızasına mazhar olabilir. Dolayısıyla sadece "Haccın tamamıyeti İmam'la mülakat ile olur" demekle

yetinmemeli "İslam'ın tamamıyeti İmam'la mülakat ile olur" denmelidir.

Son olarak şu nükteyi hatırlatmak faydalı olacaktır: Evet, her ne kadar haremın saygınlığı Kâbe ile ve Kâbe'nin saygınlığı vahiy, nübüvvet, risâlet ve velayet ile bağlantılı olsa da bu bölümün girişinde de değindiğimiz üzere bütün bu hürmet ve saygınlık nihayetinde Allah'a aittir. Bu itibarlardır ki Yüce Allah, Kâbe'nin saygınlığının kaynağının ifade etmek maksadıyla o mekândan **"Benim evim"**¹¹⁷ diye söz eder. Bu demektir ki Hakk'ın zâtî olarak sahip olduğu hürmet ve saygınlık, ona mensup kılınan o 'evin' ârâzî olarak saygınlık kazanmasına sebep olmuştur. Tabi ki Kâbe ile bağlantılı tüm her şeyin hürmet ve saygınlığı da o mekânın bu söz konusu konumu dolayısı ile dir. Haccın Siyasî Çehresi

Tağuttan Teberrinin En Mükemmel Cilvesi

Allah'ın yeryüzündeki bütün elçileri, tevhidin ulu dergâhında şirk baykuşları ötmesin ve Allah'ın yüce birlik haremında tuğyan ve inat şeytanları ihram bağlamasın diye gönderilmişlerdir.

"And olsun ki biz, "Allah'a kulluk edin ve Tağuttan sakının" diye (emretmeleri için) her ümmete bir peygamber gönderdik."¹¹⁸

Aslına bakılırsa, vahiy ve nübüvvetin gayesi; biri tevhidin ispatı, diğeri tağut ve şirkin reddi olmak üzere iki ayrı şey değildir. Peygamberlerin yegâne ve kutlu gayeleri, fitrî tevhid ilkesini ihya etmek, onu korumak ve onun kutsî sınırlarını şirk ve hurafenin her türüne karşı muhafaza etmektir.

¹¹⁵ El Kâfi, c.2, s. 18; Vesailü's Şia, c. 1, s. 13

¹¹⁶ Maide: 3

¹¹⁷ Bakara: 125; Hac: 26

¹¹⁸ Nahl: 36

Zira bütün peygamberlerin davetçisi bulunduğu “La İlahe İllallah” kelime-i tayyibesi, biri ispat, diğeri nefiy (olumsuzlama) olmak üzere iki ayrı önerme şeklinde tahlil edilemez. Bu demektir ki bu kelime-i tayyibenin manası iki ayrı ilke; yani ‘şirki nefyetmek’ ve ‘tevhidi ispatlamak’ kalıbına dökülemez. Bu cümlelerin manası, fitrî olarak varlığı bilinen ve ispat gerektirmeyen Allah dışında bir mabudun olmadığını ilanıdır. Zira bu cümledeki ‘illa’ edatı, ‘gayr’ anlamındadır ve istisna ifade etmez. Yani ‘Allah’ın gayri hiçbir ilah yoktur’ denilmektedir. Yoksa ilkin ‘hiçbir ilah yoktur’ önermesi murat edilip de sonra ikinci bir önerme öngörülerek ‘Allah’ istisna edilmiş değildir.

Yukarıdaki konu, vahiy ve nübüvvetin gayesinin özüdür. Ancak insanoğlu iki zıt cepheye bölünmüştür. Bir grup, şirk uçurumunun kenarlarında hayatlarını kurmuş; öteki grup hayatlarını tevhid temeli ve takva sütunları üzerine inşa etmiştir.

“Binasını, takva/Allah’tan sakınmak ve onun hoşnutluğuna ermek üzerine kuran kimse mi daha hayırlıdır; yoksa binasını kayıp yuvarlanacak bir uçurum kıyısına kurup da onunla beraber cehennem ateşine yuvarlanan kimse mi?”

Takvanın çelik sütunları, tevhidin sarsılmaz temelleri üzerine kurulmuştur. Hac ise tevhidin bir timsali olduğuna göre, Kur’an-ı Kerim, hac fermanını ilan ederken ayrıca mealen şöyle buyurur: Hac, takva için en güzel harç ve insanın tekâmül yolculuğunda muhtaç olduğu en güzel azıktır.

“Hac, malum aylardır... Ne hayır işlerseniz Allah onu bilir. Azık edinin. Bilin ki azığın en hayırlısı takvâdır.”¹¹⁹

Vahiy ve nübüvvetin gayesi; biri tevhidin ispatı, diğeri tağut ve şirkin reddi olmak üzere iki ayrı şey değildir. Peygamberlerin yegâne ve kutlu gayeleri, fitrî tevhid ilkesini ihya etmek, onu korumak ve onun kutsî sınırlarını şirk ve hurafenin her türüne karşı muhafaza etmektir.

Zira bütün peygamberlerin davetçisi bulunduğu “La İlahe İllallah” kelime-i tayyibesi, biri ispat, diğeri nefiy (olumsuzlama) olmak üzere iki ayrı önerme şeklinde tahlil edilemez.

¹¹⁹ Bakara: 197

Hac menasikinin en önemli rükünlerinden olan ve câhilî kültürde de uzun bir geçmişe sahip olup zamanla şirke bulanmış, asılsız vehimlerin girdabında boğulmuş ve kurbanlık hayvanın kanını Kâbe'ye sürmek ve etini o mekânda sergilemek gibi hurafelerle bezenmiş 'kurban' ibadeti ile ilgili beyanatta bulunurken yine 'takva' için bir kılavuz daha belirler: Kurbanlığın ne eti ne de kanı Allah'a varır. Bu amelin içerdiği ve özü itibarıyla günahlardan sakınmak ve günahkârları hakir görmek, suç işlemekten kaçınmak ve suçlulara karşı acımasız olmak, Allah'a isyandan beri olmak ve isyankârlar karşısında metanetle durmak, tağutlardan uzak olmak ve tağutilere karşı direniş buyrağı açmaktan ibaret olan takva ruhudur Allah'a erişen.

“Onların ne etleri ne de kanları Allah’a ulaşır; fakat O’na sadece sizin takvânız ulaşır.”¹²⁰

Zira soyut ve maddeden münezzeh bir hakikati ve tabiat âleminde beri bir özü olan temiz sözler/tertemiz inançlar, ilâhî mekânsızlık (la-mekân) diyarına doğru yükselir ve salih ameller bu yükselişinde onun elinden tutar.

“O’na ancak güzel sözler/tertemiz inançlar yükselir (ulaşır). Onları da Allah’a amel-i sâlih ulaştırır.”¹²¹

Sözün özü, takvanın temeli, günahlardan sakınmak ve isyan ehline karşı metanetli bir duruşun asıl zemini, Kâbe ve hac ziyaretidir. Eğer bir hac bu özellikleri taşıyor ve bir ziyaret bu hasletleri içermiyorsa, doğrusu ne Kâbe'nin hakkı eda olunmuş ne hac ödevi yerine getirilmiş ne Kâbe ziyaret ne

de “İnsanları hacca çağır”¹²² nidasına icabet edilmiştir. Zira her bir amelin kabul ölçütü, söz konusu amelin gerektirdiği takva üzere yapılmış olmasıdır. Her bir amelin tam anlamıyla kabulü ise, bu ameli gerçekleştirenin hayatın bütün alanlarında takvayı gözetmesidir. “Allah ancak takvâ sahiplerinden kabul eder.”¹²³ Bu itibarla eğer hac esnasında takva gözetilmeyecek olursa, sadece kâmil anlamda bir kabul söz konusu olmayacağı gibi kabulün hiçbir derecesi de söz konusu olmayacaktır. Eğer sadece hac ve ziyaret esnasında dahi takva göz önünde bulundurulup da hayatın diğer alanlarında gözetilmeyecek olursa, takva sahibi olmayan bir hacı ve ziyaretçinin ameli tam anlamıyla kabul dairesine girmez. Zira Kâbe'nin mimarı halis bir takvayla bu binayı kurmuş ve bütün varlığıyla “Rabbimiz! Bizden kabul buyur!”¹²⁴ demişti. Bu yönüyle Kâbe, en kâmil anlamda kabule mazhar olunacak ameller için inşa olunmuştur. Öyleyse takva sahibi olmayan birinin ameli, Kâbe'nin mimarının; Hz. İbrahim'in (a.s) asıl gayesiyle bağdaşmaz.

Yüce Allah, takvanın mihveri, tuğyandan kaçınmanın temeli ve tağutlara başkaldırının merkezi olan hac menasikini, vahiy yoluyla İbrahim Halil'e (a.s) meyvesi surf tevhid olabilecek bir yol ve yöntemle talim buyurdu. Aynı 'tevhid menasikini' Hatemu'l Enbiya (s.a.a) bu yolun yolcularına öğretti ve “Menasiki benden öğreniniz”¹²⁵ diye buyurdu. Şirke bulanmış 'telbiye' ve put haneye dönüştürülmüş ve etrafında tavafta bulunan 'tevhid evini' arındırdı. Hem ihram ve telbiyeyi şirkin ortaklığından kurtardı hem de

¹²² Hac: 27

¹²³ Maide: 27

¹²⁴ Bakara: 127

¹²⁵ Aval'il Leali, c.1, s.215; Nehcu'l Hak ve Keşfu's Sıdk, s.472

¹²⁰ Hac: 37

¹²¹ Fatir: 10

Kâbe'yi putların çirkef varlığından temizledi. Cahiliye döneminde dillerde dolaşan ve telbiye esnasında dillendirilen şu sözleri: “Lebbeyk, lebbeyk Allahumme lebbeyk, senin kendin için olan ve senin kendi malın olan ortağın dışında yoktur hiç bir ortağın”¹²⁶ şirkten arındırarak halis bir tevhid ve hakkın eşsiz birliğini ifade eden bir içeriğe kavuşturdu. Evet, İslam'ın vazettiği telbiye, ortak bilinebilecek her şeyi reddetmek maksadıyla dile getirilir:

“Asla ve hiçbir şekilde senin bir ortağın yoktur!” (Lebbeyk Allahumme lebbeyk, Lebbeyk la şerike leke lebbeyk!)¹²⁷

Bütün bu hususlara binaen, Kâbe ve hac merasimi, hem Hakk'ın cemal aynasıdır hem de onun celal mazharı. Haccın ibâdî yönüyle velayete açılan kapısı Allah'ın cemaline; siyâsî yönüyle teberri içeren boyutu ise onun celaline varır.

Evet, bütün ibadetler, aslında şirkten teberri ve tağuttan uzak durmak içindir. Lakin hac, siyasetle yoğrulmuş özel bir ibadettir. Dünyanın her köşesinden gelen ve her sınıftan insanın toplandığı bir ortamda gerçekleşir ve diğer bütün ibadetlerde de bulunan o ortak ruhu, o göz alıcı topluluk içerisinde sahnelemek için uygun bir konum yaratır. Öyle ki bu özel kulluk gösterisi o sahnede tam anlamıyla zuhur bulur. Bu yüzden ilahî vahyin fermanıyla, İslam'ın yüce Peygamberi (s.a.a) İslam hükümetinin sözcüsü Hz. Ali b. Ebi Talib'i (a.s) müşriklerden teberri ilanında bulunmak üzere görevlendirdi.¹²⁸ Böylece kesin bir şekilde tevhid ile şirk ve tuğyan arasındaki sınır belirlenmiş oldu. Müslümanların safları insicam bulmuş ve küfür

safından tamamen ayrılmıştı. Bu vesileyle haccın siyâsî-ibâdî çehresi gün yüzüne çıkmıştı. Kâbe ziyaretçileri, İslam hükümetinin şirkten beri olmak ve müşriklerden uzak durmak gerektiğini duyuran bu bildirisiyle, tevhid azığıyla donatılmıştı. Dolayısıyla artık Müslümanlar nasıl hayatlarının birçok zemininde Kâbe'ye yöneliyorlarsa aynı şekilde Kâbe'nin bereketiyle tevhid fermanının dünyanın bütün köşe-bucağına yöneltilmesi için zemin hazırlanmıştı.

“Hacc-ı ekber (en büyük hac) gününde Allah ve Resûlünden insanlara bir bildiridir: Allah ve Resûlü müşriklerden uzaktır. Eğer tevbe ederseniz, bu sizin için daha hayırlıdır. Ve eğer yüz çevirirseniz bilin ki, siz Allah'ı âciz bırakacak değilsiniz.”¹²⁹

Beytullah'ı inşanın yegâne gayesi olan öz ve hâlis tevhidin biricik yolu; şirk, ilhad ve sapkın inançlardan yüz çevirmek ve ayetin içerdiği duyuru mucibince bütün müşrik, sapkın ve mühlitlerden teberri etmektir. Dolayısıyla insanoğlu yeryüzünde yaşadığı müddetçe, hac vazifesini eda etmekle yükümlüdür. Aynı şekilde yeryüzünde tek bir müşrik dahi bulunduğu müddetçe, ondan yüz çevirip beri olduğunun ilanı, hac vazifesini yerine getirmek isteyen herkesin eda etmesi gereken en mühim ödevlerden biridir.

Yıllar yılı bir İslam memleketi olan Afganistan'ı işgal altında tutan ve en gelişmiş

¹²⁶ El Kâfi, c. 4, s.542

¹²⁷ Vesailu's Şia, c. 11, s.223-224 ve 233-234; c.12, s. 374-384

¹²⁸ Biharul Envar, c.35, s.303

¹²⁹ Tövbe: 3; Ayet-i şerifede geçen Hacc-ı Ekber'in 'arefe gününe' dalaet ettiğini (bkz. Müstedreku'l vesail, c.10, s.62-63) ya da 'kurban bayramı' gününe işaret ettiği (Vesailu's Şia, c.14, s. 43) söylenir. Ayrıca umre karşısında haccın kendisi 'ekber'/daha büyüktür. Bu itibarla umre 'Hacc-ı Kebir' diye anılır. Bazı rivayetler de ise 'Hacc-ı Ekber'in' işaret ettiği anlam açıklandıktan sonra, Umre 'Hacc-ı Aşgar' diye tanıtılır. (bkz. El Kâfi, c.4, s.264-265; Vesailu's Şia, c.11, s.7-8)

silahlarıyla o mazlum halkın kanını akıtan eski Sovyet rejimini yöneten Allah tanımaz sapıklardan yüz çevirdiğimizin ilanı için Allah'ın Haremi'nden daha münasip bir yer bulunamazdı. Aynı şekilde uzun yıllardır Müslümanların ilk kiblesi ve bir İslami vatan parçasını işgal etmiş bulunan ve Filistinli kadın, erkek, yaşlı ve çocukları katliama tâbi tutan vahşi ve işgalci İsrail rejiminden beri olduğumuzun ilanı için Mekke'den gayri bir mekân bulunamaz. Yine üçüncü dünya ülkelerini şeytani sultanı altında ezip duran asrın süper cinayet şebekesi ve yırtıcı Amerikan siyasetçilerine karşı öfke, nefret ve teberri ilanında bulunmak için Harem-i İlâhî dışında daha uygun bir yer bulunamaz.

Kâbe'nin Tağutların Yönetiminden Kurtarılmasının Kaçınılmazlığı

Bu açıdan bakıldığında, bütün halkların topyekûn kıyam ederek mukaddes Kâbe'yi tağutların yönetiminden kurtararak Beytullah'a musallat olmuş, bu mekânı bir ticari kazanç sağlama amacıyla kullanan ve dünyaları uğruna dinlerini pazarlayan şer odaklarından temizlemeleri gerektiğinin kaçınılmazlığı anlaşılmış olmalıdır.

Hatırlatmak gerekirse, Kâbe'nin idaresi Halil (Celil) Huzaî zamanına kadar Huzae kabilesinin elindeydi. O, kendisinden sonra bu görevi kızına tevdi etti ve böylece 'Kusay b. Kilab' bu işi üstlendi. Halil, Kâbe'nin anahtarcılığını Huzae kabilesinden Ebu Gebşan adında birine devretmişti. Ancak Ebu Gebşan, bu büyük onuru, bir deve ve bir kırba dolusu şarap karşılığında Kusay b. Kilab'a satmıştı. "Ebu Gebşan'ın sözleşmesinden daha zararlı"¹³⁰ deyiminin kaynağı da işte bu hadisedir. Bir insan bu

hadiseyi duyduktan sonra acı ve hasretle düşüp ölse, inanın yeridir! İşte burada Allah zü'l celalin şu buyruğunun gerçek manası anlam kazanmaktadır:

"İbrahim ve İsmail'den: Tavaf edenler, ibadete kapananlar, rükû ve secde edenler için evimi temiz tutun, diye söz/ahit aldık."¹³¹

Kâbe'yi tertemiz kılmak ve şer odaklarının elinden kurtarmak adına kıyam, İbrahimî bir gelenektir. Akfî melekelerini yitirmiş kendini bilmezler dışında hiç kimse de bu gelenekten yüz çevirmez.

"İbrahim'in dininden kendini sefihliğe vurmuş/kendini bilmezlerden başka kim yüz çevirir ki?"¹³²

Zira akıl, Rahman olan Rabbimizi tanıyıp ona kulluk etmek ve cennete giden yolu bulmak içindir.

"Akıl, Rahman'a kulluk ve cennete erişme vesilesidir!"¹³³

Bu demektir ki insanı cennete erdirmeyen ve Rahman olan Rabbimize kulluk vesilesi olmayan; aksine üç kuruşluk dünyayı elde etme ve tağutlara kulluk vesilesi olan her şey aslında sefihlik, budalalık ve akılsızlıktan öte bir şey değildir.

Üstat Allame Tabatabaî (ks) paha biçilmez tefsirinde *"İbrahim'in dininden kendini sefihliğe vurmuş/kendini bilmezlerden başka kim yüz çevirir ki?"* ayetini açıklarken konuyu öylesine güzel izah eder ki tam olarak yukarıdaki hadisin muhtevası da açıklanmış olur.¹³⁴

¹³¹ Bakara: 125

¹³² Bakara: 130

¹³³ El Kâfi, c.1, s.11; Vesailu's Şia, c. 15, s. 206

¹³⁴ El mizan, c.1, s.300

¹³⁰ Siretu'n Nebeviye, c.1,s.101; El Mizan, c.3, s.415

**“Ben, ancak bu
şehrin Rabbine ibadet
etmekle emrolundum
ki, O, burasımı kutlu ve
saygıdeğer kıldı...”**

Neml: 91

Resulullah efendimiz (s.a.a) ve müminler, Allah'ın evini bütün çirkinliklerden ve pisliklerden arındıran İbrahim'e (a.s) intisap hususunda daha evla ve liyakatli bir konuma sahip olduklarından,¹³⁵ bugün İslam ümmetinin Allah'ın evini ister 'Batılı' olsun ister 'Doğulu' her tür pislik ve çirkinlikten arındırıp tertemiz kılması, omuzlarında hissetmesi gereken bir ödevdir.

Saf düşünceli biri çıkıp şöyle bir soru sorabilir: Günümüzde Hicaz bölgesinde artık tek bir kişi olsun müşrik bulunmamaktadır. Peki, hac mevsiminde kimden teberri edeceğiz?

Bu soruya karşılık şu hususu dikkate almamız gerekir: Evet, doğrudur; ancak burada söz konusu olan bir müşrikin şahsı, bedensel ve maddî varlığı değildir. Teberri derken biz, şirke bulaşmış fikirler, şirke müptela şu bâtul uygarlık, materyalist zihniyetin kurduğu sömürge düzeni, kapitalist güçlerin sömürü çarkı, modern müstekbirlerin acımasız kölecilik sistemi, İsrailî düzenin Samirce yöntemlerle halkları eşekleştirme

politikaları ve süper güçlerin bin bir hile ve tezvire insanlığı zayıf ve muhtaç bir konuma mahkûm kılma çabalarına karşı bir duruş sergilemekten bahsediyoruz. Ki bütün bunlara bugün sadece Hicaz toprakları değil, aziz Filistin ve sair İslam memleketleri de müptela olmuş durumdadır. Derinlemesine düşünme melekesi olan ve içinde yaşadığı zamanın gelişmelerinden haberdar hiçbir insan, bu tür kafa karışıklığına duçar olmaz ve hiçbir durum karşısında şek ve şüpheye kapılmaz.

“Zamanına vakıf bir insana, şüpheler hücum edemez!”¹³⁶

Allah'ın evi ve hareminin bulunduğu ve Resulullah'ın (s.a.a) hareminin yer aldığı topraklar, hiç kimsenin şahsî malı, mülkü ve baba yadigârı evi gibi görülmemelidir ve kesinlikle görülemez de. Harem ve Mekke'nin taşıdığı değer ve saygınlığı tescil etmek için Kur'an-ı Kerim'in, Allah'ı, Mekke'nin rabbi ve sahibi olarak tanıtmış olması yeter:

¹³⁵ Al-i İmran: 68

¹³⁶ El Kâfi, c.1, s.27

“Ben, ancak bu şehrin Rabbine ibadet etmekle emrolundum ki, O, burasını kutlu ve saygıdeğer kıldı...”¹³⁷

Kâbe-i şerifin günümüzde müptela olduğu musibeti; yani şer odakları ve tağutların sultasını göz önünde bulundurduğumuzda, tevhid ehlinin efendisi Ali b. Ebi Talib'in (a.s) Malik-i Eşter'e yazmış olduğu mektuptaki nûrânî sözlerinin anlamı daha bir aydınlanacaktır. İmam Ali (a.s) şöyle buyurur:

“Bu din, şer güçlerin elinde bir esir idi. Öyle ki din adına, heva ve hevesleriyle amel ediyor ve dini, dünya sevgileri için bir araç görüyorlardı.”¹³⁸

Mamafih, Müslüman milletler, İbrahim'in (a.s) ihya ettiği değerleri yaşatmak ve onun bâtıl saydığı her şeyi ayaklar altına almakla yükümlüdürler. Bu ödev, ancak Allah ve Resulünün razı olduğu şekilde ve Resul-i Ekrem'in (s.a.a) metodunu takip ederek hac ve umreyi ikame etmekle yerine getirilebilir. Resulullah (s.a.a) kendisi de zaten öyle buyurur:

“Hac menasikini benden alıp öğreniniz!”¹³⁹

Hz. Peygamber'in kendisi de tüm bunları Cebrail'den öğrenmişti.

Bugün artık tüm Müslümanlar Allah'a karşı kulluk bilinciyle donanmalı Hak Teâlâ'nın izzeti ile başlarını dik tutmalı, onun kuvvetiyle kendilerine güç katmalı, onun kudretiyle himmet etmeli, onun ahlakıyla ahlaklanmalıdırlar ki, bundan böyle hiçbir zulme giriftar olmadan Allah'ın yardımcıları olabilsinler. Hz. İsa da zaten havarilerine şöyle seslenmemiş miydi?

“Nitekim Meryem oğlu İsa Havarîlere: Allah'a (giden yolda) benim yardımcıları kimdir? demişti.”¹⁴⁰

Tüm Müslümanlar bu bilinçle donandıktan sonra Allah ve Resulünün kendilerine vermiş oldukları her şeye kalp ve bedenlerinin güç ve kudretiyle sıkı sıkıya sarılmalıdırlar; tıpkı 'Kitaba' kuvvetle tutunup sarılan ve bu yolda şahadete nâil olan Yahya (a.s) gibi.

Bu bilincin zuhur bulduğu en başta gelen zemin ve bu evrensel hareketin en nihâî zirvesi hacdır. Hac, Allah'a doğru bir hicrettir; insanların dünyanın en uzak noktalarından yollara koyulup birleştikleri noktada başlayan bir hicret.

¹³⁷ Neml: 91

¹³⁸ Nehcu'l Belağa, 53. mektup

¹³⁹ Aval'il Leali, c.1, s.215; Nehcu'l Hak ve Keşfu's Sıdk, s.471

¹⁴⁰ Saf: 14